

Конгрес **У**країнських **Н**аціоналістів

Змагатимеш до поширення сили, слави, багатства і величі Української Держави

НАЦІЯ І ДЕРЖАВА

e-mail: nacija@ukr.net www.cun.org.ua 13–20 червня 2013 року № 24–25 (499–500)

НАША СЛАВА НЕ ВМРЕ, НЕ ПОЛЯЖЕ

Хто не шанує свого минулого, той не гідний свого майбутнього… Слова, що стали афоризмом. Українці вживають їх часто: і коли згадують про героїку "славних прадідів великих", і коли докоряють за безпам'ятство "правнукам поганим". І як прокляття роду звучить слово "манкурт" – продукт комуно-радянської системи, яка породила звиродніле створіння – істоту в людській подобі, але без пам'яті, без роду-племені, без душі. Та як би ми не нарікали сьогодні на втрату значною частиною суспільства духовних цінностей і високих ідеалів, у переважній більшості своїй українці – народ патріотичний. І якщо хтось збився на манівці і правильний шлях земляки не підкажуть йому вчасно, – сумління загризе відступника й у страшних муках прийде до нього запізніле каяття в останню хвилину земного життя.

В української нації – велика історія. "У нас воля виростала!" – найпереконливіший Шевченків аргумент виняткової місії України в історії цивілізації. Поволі, долаючи тяжкий спадок підневільності, стаємо гідними національної слави – історії – не словесною бравадою, а дієвим патріотизмом. Незабаром, віримо, до нього долучаться мільйони українців і наш патріотизм стане Чином усієї Нації. До цього йдемо! Так, цієї неділі, 16 червня, в Боярці, відбудеться відкриття Меморіалу, панахида і освячення хрестів на відновлених могилах воїнів Армії УНР. Розшукали їхні поховання, відновили могили, встановили імена полеглих – "славних прадідів великих" – славні правнуки. За що їм хвала і честь. Адже завдяки такому Чину наша слава не вмре, не поляже.

Продовження теми на 5-й стор.

 МНОГАЯ ЛІТА!

Леопольдові Ященку – 85

5 червня відбувся урочистий вечір до 85-ліття з дня народження легендарного керівника хору "Гомін" Леопольда Івановича Ященка.

Коли ювіляр увійшов, гості в переповненій залі зустріли його стоячи й аплодуючи.

Урочисте дійство розпочалося виступом хору "Гомін" під диригуванням пана Леопольда. Після чого гості почали вітати ювіляра. Своєю піснею привітав Леопольда Ященка народний артист України Олександр Василенко. Також ювіляра вітали: від Департаменту культури КМДА Галина Степаненко, від Спілки офіцерів України голова Євген Лупаков, від КНУ ім. Т. Шевченка дівочий хор "Роксоланія", від об'єднаного "Руху" заступник голови Володимир Шовкошитний, а також ветерани й колишні учасники хору "Гомін", земляки ювіляра з Чернігівського земляцтва та багато творчих колективів, які потішили глядачів своїми виступами.

Дружина Леопольда Ященка Лідія Орел закликала присутніх стати на захист Національного музею народної архітектури та побуту "Пирогово", який захопили "регіонали" і перетворюють духовний осередок українства на шароварну бізнес-структуру.

Від імені Голови Конгресу Українських Націоналістів Степана Брацюня та всього членства партії привітав легендарного керівника хору "Гомін" заступник голови КУН Юрій Шепетюк. Він наголосив, що без хору "Гомін" та його незмінного керівника важко уявити заходи національно-патріотичних сил столиці, пісні хору надихають патріотів на боротьбу за Україну. Юрій Шепетюк зачитав привітання ювіляру від Конгресу і подарував книгу "Слава Стецько. Славна донька українського народу". Теплі слова панові Леопольду сказала від Київської міської організації Конгресу Ірина Соколовська.

Дійство закінчилося спільним виконанням славня для ювіляра "Многая літа", який стоячи виконали гості урочистого вечора разом із хором "Гомін".

Продовження теми на 11-й стор.

 ПОЗИЦІЯ

ЛЬВІВЩИНА – ПРОТИ РОЗПАЛЮВАННЯ ВОРОЖНЕЧІ

Асоціація громадських організацій Львівщини поширила заяву, в якій вона просить не розпалювати ворожнечу між українським і польським народами.

"Історія польсько-українських стосунків має складні, інколи драматичні, періоди, які в кінцевому рахунку призводили до трагічних наслідків для обох народів, і з яких користали інші, – зазначено в заяві. – Після відновлення Української держави, наприкінці XX століття, українці і поляки зробили мудрі висновки з минулого. Устами своїх президентів, релігійних діячів взаємно попросили вибачення і простили один одного за минуле".

Та ці добросусідські відносини, що вже почали давати гарні плоди, не вписувались у чиїсь імперіалістичні плани, нас, як це вже не раз було, знову почали нацьковувати один на одного, вважає Асоціація громадських організацій Львівщини і наголошує:

"Напередодні підписання Україною угоди про Асоціацію з Євросоюзом окремі польські псевдовчені, а за ними і деякі політики, спираючись на фальшиві факти і відверті наклепи, розпалюють антиукраїнську істерику, звинувачуючи українців у геноциді проти поляків.

До цієї кампанії синхронно з українського боку приєднується команда відомого українофоба, активного лобіста інтересів північного сусіда В.Колісниченка, а також розгортається так званий "антифашистський" рух оскаженілих українофобів та прихильників Митного союзу.

До них дивним чином долучаються деякі галицькі лжепатріоти, які перекладають і популяризують в Україні ці антиукраїнські опуси, засновані здебільшого на недостовірних фактах і бездоказових твердженнях. За усім цим виразно простежується рука єдиного ляльковода. Свідомо чи несвідомо такі "дослідники" та "інтелектуали" об'єктивно виступають ворогами не тільки українського, а й польського народів.

Дивує й обурює їхнє патологічне намагання сіяти ворожнечу, провокувати нове протистояння, щоби знову лилася українська і польська кров на догоду ненаситним вампірам з Півночі.

Громадськість Львівщини різко засуджує будь-які спроби посварити наші народи і закликає польських побратимів не піддаватися на ворожі провокації. Не можна жити минулим. Треба разом, у злагоді, будувати спільний європейський дім, у якому будемо жити ми і наші нащадки. Тож акцентуймо увагу на тому, що нас об'єднує, а не на тому, що роз'єднує".

Заяву підписали:
Конгрес української інтелігенції Львівщини, Львівське регіональне суспільно-культурне товариство "Надсяння", Львівське крайове Братство ОУН-УПА, Львівське обласне Товариство політв'язнів і репресованих, Львівська обласна організація Спілки офіцерів України, Львівська організація Національної спілки письменників України, Львівське обласне відділення Всеукраїнського об'єднання ветеранів, Ліга творчої інтелігенції Львівщини, Львівське відділення Союзу українок, Львівська обласна організація Спілки політв'язнів України, Суспільно-культурне товариство "Любачівщина", Львівська обласна організація "Лемківщина", Львівське обласне суспільно-культурне товариство "Холмщина", Львівська крайова організація Асоціації українських правників, Львівське міське Товариство "Тернопільщина", Асоціація видавців та книгорозповсюджувачів Львівщини.

ПИЛЬНУЙ!

ДЕМАРШ "БАТЬКІВЩИНИ"

Минулого тижня парламентська фракція ВО "Батьківщина" ухвалила рішення, суть якого зводиться до ключової вимоги: підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом можливе тільки після звільнення Юлії Тимошенко. Про це повідомив лідер партії "Громадянська позиція" Анатолій Гриценко, єдиний, хто утримався під час одностайного голосування за "ультрапатріотичне" рішення.

Відтепер такої позиції мають дотримуватися усі члени фракції – у спілкуванні з іноземними послами, представниками Євросоюзу, журналістами, під час міжнародних зустрічей, на семінарах і круглих столах. Іншими словами, нардепи від "Батьківщини" переконуватимуть європейську спільноту, що Україна не достойна цивілізаційного вибору, на який претендує, а також проситимуть послів ЄС, щоб ті заблокували підписання угоди про Асоціацію між Україною та Євросоюзом, поки Ю.Тимошенко перебуває за гратами.

Рішення ухвалено, як зазначив А.Гриценко, після тривалого виступу Григорія Немирі, який серед іншого послався на письмове звернення Юлії Тимошенко.

Власне, ні для кого не секрет, що, подорожуючи країнами ЄС, навідуючись до Брюсселя, пан Немиря докладав зусиль, аби переконати впливових європейців не підписувати Угоду з Україною, доки Юлія Тимошенко перебуває у в'язниці. Водночас ВО "Батьківщина" оприлюднювала заяви ув'язненої, в яких начебто вона зверталася до європспільноти із закликом підписати Угоду про асоціацію України з ЄС, незважаючи на серйозні внутрішні проблеми в нашій країні. Тепер же, нав'язуючи фракції таке дивовижне (щоб не сказати – дике) рішення, пан Немиря "послався на письмове звернення" Юлії Тимошенко. Яке саме? Невже екс-прем'єр змінила свою позицію і тепер вважає, що європейський вибір України може бути предметом торгу і шантажу? Правду кажучи, не хочеться вірити…

А можливо, хтось із прихильників – Ю.Тимошенко і Митного союзу – таким чином вирішив втішити амбіції В.Путіна? Мовляв, ну коли вже сама опозиція блокує поступ України в Європу, то може й справді її окупували фашисти, з якими так відважно "борються" комунорегіонали. А Москва, звісно, завжди готова прийти їм на допомогу. Ну, хто б ще спромігся на такий розкішніший подарунок українофобам, ніж тепер уже одіозна фракція? В останній, до речі, все-таки є декілька осіб, для яких, як донині здавалося, Україна – справді понад усе. Виходить, ні.

Так, я вважаю, що Юлія Тимошенко має бути на волі, що її перебування у в'язниці – приклад того самого вибіркового правосуддя, про яке нам не втомлюється нагадувати Європа. Та саме Угода України про асоціацію з ЄС стане запорукою звільнення Ю.Тимошенко. Не думаю, щоб цього не розуміли в тій самій фракції. Отже, на її рішення вплинули інші "аргументи". Які?

Насамкінець нагадаю, що наші великі попередники, до яких, до речі, люблять апелювати всує й опозиціонери з "Батьківщини", заради майбутнього України жертвували долями своїх родин, свободою і власним життям. Вони були людьми честі і обов'язку. Схоже, такі високоморальні ідеали не всім опозиціонерам сьогодні зрозумілі. Як, до речі, і те, що в листопаді, у Вільнюсі, Україна матиме той історичний шанс, втрачати який, до того ж цілеспрямовано і свідомо, – злочин.

Марія БАЗЕЛЮК

ДУМКИ З ПРИВОДУ

УНІАН ЗІЙШЛО "НА ПСИ"

Тарас МАРУСИК

Я пригадую часи, коли інформаційне агентство УНІАН розпочало свою роботу. То було нове слово в українській журналістиці. Цей острівець іншої думки, нецензурованої, поступово поширював свій вплив у суспільстві. З 1993 року, коли агентство запрацювало, через нього пройшло і там сформувалося чимало відомих сьогодні журналістів.

Саме у цьому агентстві з початку 1994 року з'явилися мої публікації про законопроект (пізніше – закон) Тубона. Цей мовний законодавчий акт на довгі місяці кинув Францію у вир гарячої суспільної дискусії, а я, грішний, що опинився в потрібному місці в потрібний час, відслідковував перипетії обговорення й ухвалення закону імені тодішнього міністра культури і франкомовності Жака Тубона. Коли я повернувся з Парижа на рідну землю після понад 11-місячної відсутності, мені показали не одну газету, в тому числі і районні з різних кінців України, які передруковували ці матеріали. Таким чином, інформація про французький мовний закон поширилася Україною завдяки УНІАН'у.

І ще один "сантимент", який пов'язує мене з цим агентством. У серпні 2001 року мені довелося провести прес-конференцію, через шість годин після якої я був звільнений з роботи. Тоді я обіймав посаду завідувача сектором моніторингу мовної та національної політики Кабміну, але після ініційованої В.Медведчуком відставки прем'єр-міністра В.Ющенка нові "хазяї" уряду А.Кінах, В.Семиноженко та інші вирішили ліквідувати це "більмо в оці". Для цього було здійснено спецоперацію з реорганізації чотирьох управлінь, після чого мовний сектор мав зникнути, не проіснувавши і року. Разом зі мною в прес-конференції взяв участь і також був звільнений через такий же проміжок часу співробітник мовного сектора Василь Ґажаман. Саме УНІАН погодився надати нам, причому безплатно, майданчик для важливої інформації про плани новопризначеного уряду ліквідувати мовний сектор.

До речі, один з ініціаторів цієї прес-конференції, голова ВУТ "Просвіта" ім. Т.Шевченка Павло Мовчан на захід не з'явився, хоча його участь було анонсовано. Я й досі не маю відповіді, чому Павло Михайлович так тоді вчинив…

А згадав я ці моменти зі своєї співпраці з УНІАН, тому що, по правді кажучи, мені прикро спостерігати, як колись славне агентство сходить "на пси". І це засвідчив найсвіжіший рейтинг ворогів преси, до списку якого ввійшов, як не дивно, генеральний директор холдингу "1+1 медіа" Олександр Ткаченко, якому приписують вплив і на УНІАН. Як відомо, власник в обох ЗМІ один і той самий – Ігор Коломойський. А раніше О.Ткаченко сам страждав від цензури. Згадаймо хоча б історію з інформаційно-аналітичною телепрограмою "Післямова", яку він створив з однодумцями. Тепер у нього, мабуть, інші однодумці.

З часу зміни керівництва УНІАН'у в 2012 році там спалахували цензурні скандали. Особливо резонансною була заява кількох редакторів агентства про запровадження цензури напередодні парламентських виборів 2012 року. Одначе не гідні справжніх журналістів дії продовжилися. Керівництво цього колись поважного інформаційного агентства опустилося до публікацій фальшивих інтерв'ю політиків від опозиції. Тому, мабуть, немає нічого дивного в тому, що УНІАН регулярно використовує "аналітику" журналіста з поганою репутацією В'ячеслава Піховшека, який має, очевидно, робочий кабінет (чи кабінетик) в приміщенні Адміністрації Президента. На вулиці Банковій, 11 він почав постійно з'являтися після президентських виборів лютого 2010 року, коли АП очолив Сергій Льовочкін, а його заступницею з гуманітарних питань стала Ганна Герман.

Не можу не звернути уваги на зміну мовної політики агентства – різко зросла кількість статей російською мовою. Я не полінувався і порахував їх лише за десять днів червня цього року. Так-от, з 23-х матеріалів у рубриці "Публікації" лише чотири – українською мовою, що складає трохи більше 17 відсотків. Цікаво, що автор однієї з чотирьох україномовних статей – кримський татарин Азад Сафаров. А в рубриці "Думка" – жодної статті по-українськи. Такі ж рубрики, як УНІАН-економіка, УНІАН-Київ й УНІАН-енергетика, після натискування на панелі головної сторінки, відкриваються по-російськи, а мали б, відповідно до здорового глузду і за принципом незмішування мов сайтів, "вискакувати" в україномовній версії.

Прикметно, що чимало журналістів, публікації яких раніше на сайті УНІАНу були українською, тепер пишуть російською. Може, це пов'язане з тим, що редакція перекладала російськомовні опуси, не знаю, але факт очевидний – УНІАН все більше займає нішу неукраїномовного ЗМІ, яким воно не було з самого початку. Тож і виходить, що УНІАН став не лише на шлях цензури й маніпуляцій, але й на шлях русифікації.

ФЕСТИВАЛЬ

УКРАЇНСЬКО-ШВЕДСЬКА РОК-ДРУЖБА

У минулі вихідні в Києві відбувся рок-фестиваль "Рок"п"Січ". Обидва дні Пішохідний міст через Дніпро на Труханів острів нагадував мурашину дорогу, по якій снували туди-сюди гурти молодих і не дуже любителів рок-музики. Як правило, кожен другий був у відповідному статусові фестивалю вбранні: чорна майка із зображенням улюбленого рок-гурту та відповідна до стилю зачіска. Не рідкістю були й люди у вишиванках, як правило, прихильники вітчизняного року.

На любителів байків спочатку очікувала приємна зустріч з розкішною виставкою різноманітних моделей мотоциклів. Атмосфера свята, незважаючи на величезну кількість випитого пива, була дружелюбною й напрочуд чемною, що разюче відрізняло її від агресивного настрою й поведінки футбольних фанів під час й опісля матчів. Дійство відбувалося відразу на двох сценах одночасно, тому перед фанатами рок-музики стояла непроста дилема: віддати перевагу поп-року, де виступали такі популярні вітчизняні гурти як ТМНК, Воплі Водоплясова, С.К.А.Й., Крихітка, ТарТак, й БумБокс, чи, відповідно, піти до другої сцени, де були широко представлені різноманітні течії серйозного року, серед яких легенда українського – гурт "Кому вниз" та багато вітчизняних гуртів розмаїтих напрямків. Багато глядачів встигали побувати на обидвох майданчиках. Фанати європейського року відвели душу в суботу на "Helltrain", а в неділю справу успішно завершив легендарний "Tiamat". Свято українсько-шведської дружби вдалося на славу.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Наші корпункти

Вінниця	Березовський В'ячеслав	(067) 258-55-71
Донецьк	Олійник Марія	(062) 337-23-48
Житомир	Ярмолінський Олег	(067) 702-63-37
Запоріжжя	Тимчина Василь	(0612) 67-31-82
Івано-Франківськ	Салига Роман	(0342) 3-11-35
Кіровоград	Тріщенко Віктор	(0522) 36-95-25
Київська обл.	Сахацький Олександр	(04597) 4-92-93
Київ	Шепетюк Юрій	(044) 278-63-89, 279-68-34
Луцьк	Хомич Іван	8-095-92-66-154
Львів	Динилиха Ігор	(0322) 38-67-63
Миколаїв	Яценьо Софія	(0512) 49-67-90
Одеса	Ролінський Володимир	(095) 678-76-73
Полтава	Паламарчук Дмитро	(050) 171-63-49
Рівне	Бідюк Юрій	(050) 435-34-34
Севастополь	Проценко Володимир	(0692) 48-79-46
Сімферополь	Овчарук Василь	(0652) 29-77-43
Суми	Друзь Віктор	(096) 485-67-37
Тернопіль	Ткач Володимир	(098) 711-05-50
Ужгород	Сачко Олександр	(099) 053-48-69
Харків	Дяків Богдан	(057) 716-02-18
Херсон	Реуцький Іван	(097) 285-32-96
Хмельницький	Бенюк Ніна	(8096) 362-72-23
Черкаси	Савченко Максим	(067) 647-35-24
Чернівці	Лютик Віктор	(0372) 51-02-72
Чернігів	Рябченко Валерій	(04622) 4-38-81

ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ

ЩОБ ПОРЯТУНОК НЕ ОБЕРНУВСЯ... ВБИВСТВОМ

14 червня – червона, у прямому значенні слова, дата: Всесвітній день донора. Про благородство людей, які діляться власною кров'ю задля порятунку інших, можна розповідати багато, однак урочистість моменту затьмарюється проблемою національного рівня. Для багатьох тисяч українців переливання крові обернулося ударом "біологічної зброї": разом з рятівними краплями у їхні вени потрапили віруси небезпечних інфекцій.

Чому так стається на практиці, з чиєї вини і як убезпечити реципієнтів від шкідливих "подарунків", йшлося на круглому столі "Інфекційна безпека донорської крові та її компонентів в Україні". Його провів підкомітет з питань законодавчого забезпечення протидії ВІЛ/СНІДу, туберкульозу, іншим соціально небезпечним захворюванням та з питань контролю забезпечення лікарськими засобами і медичними виробами, що закуповуються за державні кошти, Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я. В обговоренні актуальної теми взяли участь представники МОЗ, профільних державних установ, міжнародних, громадських та пацієнтських організацій, народні депутати.

Голова підкомітету Тетяна Донець у короткому вступному слові попросила присутніх поділитися баченням необхідних законодавчих змін для нового підходу до перевірки якості донорської крові та її компонентів і відразу ж завдала тон дискусії: чи є Міністерство охорони здоров'я тією структурою, яка насправді турбується про життя і здоров'я українців, якщо в країні не зникає загроза переливання неякісної крові попри всі його"звитяжні" моральні і матеріальні "заслуги"?

Заступник директора департаменту реформ та розвитку медичної допомоги МОЗ Євген Мороз з такою постановкою питання не згоден. Люди, доводив він, мало знають про Службу крові. Впровадження у медичну практику сучасних методів лікування, збільшення обсягів високотехнологічних оперативних втручань та зростання кількості потерпілих від аварій і надзвичайних ситуацій потребують збільшення об'ємів заготівлі та забезпечення лікувально-профілактичних закладів компонентами і препаратами крові. На жаль, їх не можна замінити синтетичними аналогами. Так, проблеми є. І багато. Про необхідність ліквідації чорних плям на червоному тлі йдеться в ухваленій Державній програмі розвитку донорства на 2013-2020 роки, однак поки що доводиться констатувати, що Служба крові перебуває у критичному стані, зокрема, і через відсутність нормативної бази, яка відповідала б сучасним вимогам та недосконалість чинного законодавства з питань донорства та переробки донорської крові.

"За роки незалежності в Україні майже втричі скоротилася кількість донорів, – заявив директор ДУ "Інститут патології крові та трансфузійної медицини НАМН" Василь Новак. – Якщо ВВОЗ рекомендує нам заготовляти 12–15 мілілітрів донорської крові на одну людину, то ми заготовляємо 8,2–9,1 мілілітра…".

Щороку у тисячі-півтори потенційних донорів підтверджується ВІЛ-діагноз. Вже з 1999 року, за словами пана Новака, пожиттєво відсторонено від здачі крові 538, 9 тисячі осіб. "Ця цифра сягає майже кількості донороспроможного населення України".Торік було відраховано 1054 літри крові через виявлення ВІЛ-інфекцій, через вірусні гепатити В і С – 4185 літрів і через сифіліс – 1619 літрів. Ці цифри, звичайно, вражають, але ще більше шокує інший факт: немає твердих гарантій, що навіть після "відсіювання" хворих донорів і знищення шкідливої крові, реципієнтам не передадуть "перевірені на відсутність" віруси небезпечних для життя інфекцій (і перелічених, і інших, наявність яких узагалі не встановлюють). Адже тест-системи, які використовують в Україні, недосконалі: тут до прогалин у законодавстві додається ще й економія грошей на сучасні методи, зокрема ПЛР-діагностику, перевірки безпечності крові.

Директор ВГО "Зупинимо гепатит" Дмитро Коваль "кровну" проблему також підтвердив цифрами. Близько 30 відсотків онкохворих дітей, навів він результати досліджень, інфікуються під час переливання крові. Для хворих на гемофілію інфікування вірусними гепатитами становить майже 60 відсотків. "Це – якщо дивитися на ці речі "оптимістично", – уточнив пан Коваль. – Насправді ці цифри набагато вищі…".

Президент Всеукраїнської ради захисту прав та безпеки пацієнтів Віктор Сердюк назвав ощадливість держави на системах перевірки і виготовленні крові та її компонентів "економією, що вбиває", і запропонував із стадії констатації фактів на круглих столах і конференціях перейти до конкретних дій, окреслених ним у зверненні до парламентського комітету. "Гроші на придбання нових тест-систем повернуться протягом року, адже зменшиться кількість інфікованих, а, отже, і затрат на їхнє лікування", – сказав пан Сердюк на завершення. "Справді, яким чином ведеться математика: дорого купувати нові апарати і системи, а лікувати дешево?", – підтримала захисника пацієнтів голова підкомітету Тетяна Донець. У принципі, з такою "математично-медичною" алогічністю погодилися й опоненти з МОЗу: якби держава вклала мільярд в Службу крові не колись, а вже зараз, то проблем стало б значно менше…

Члени підкомітету пообіцяли, що результати обговорення на круглому столі не відійдуть в архів як чергова констатація фактів, а ляжуть в основу депутатських звернень і запитів та законодавчих ініціатив. Адже інфекційна безпека донорської крові – це не просто особиста справа реципієнтів та лікарів, а питання безпеки держави.

Людмила КОХАНЕЦЬ

ПОГЛЯД

Українці й надалі будуть бідними, а влада багатою?

Потуги опозиційних сил у Верховній Раді щодо реалізації власних передвиборчих гасел знову зводяться нанівець самими ж опозиціонерами. Так прокоментував голова Секретаріату Конгресу Українських Націоналістів Володимир Манько провал опозиційного законопроекту щодо скасування необґрунтованих пільг і привілеїв осіб, уповноважених на виконання функцій держави.

"В черговий раз опозиція у Верховній Раді чи то через недисциплінованість, чи то навмисно не додає власних голосів за прийняття рішень, на які так чекають пересічні українці. Ми пам'ятаємо, як нещодавно опозиціонери провалили голосування за відставку уряду Миколи Азарова, а тепер вони провалюють голосування за скасування пільг високопосадовцям у владі. При чому цього разу забракло голосів усіх трьох фракцій, а найбільше – "Батьківщини"", – каже Володимир Манько. Він називає таку поведінку парламентської опозиції блюзнірською.

"Стає очевидним, що слова та справи опозиційних фракцій дедалі більше розходяться між собою. Вважаю, що українцям вже час починати робити висновки стосовно свого вибору", – зазначає Володимир Манько. – А поки що, дякуючи як владі, так і парламентській опозиції, українці й надалі будуть бідними, а вони багатими".

Прес-служба КУН

НОВІ ВИДАННЯ

Донцов про церкву і націоналізм

Науково-ідеологічний центр імені Дмитра Донцова видав тематичну збірку творів Дмитра Донцова "Справа унії. Церква і націоналізм", до якої, окрім статей, які і дали назву збірці, увійшла ще праця "Патрія чи еклезія?". Видання приурочене до 130-річчя з дня народження автора, яке відзначатимемо в серпні цього року.

Збірка ця започатковує серію "Струмені ідеологій". Як зазначається в анотації до видання, тексти, поміщені до збірки, увиразнюють роль Церкви у цивілізаційному зміцненні України, трактують питання активізації громадянської і національної місії Церкви та її впливів на культурну самосвідомість нації.

"Ці статті ідеально виражають характер і стиль мислення філософа-ірраціоналіста, чистого ідеаліста, який бачить світ як двигтіння Духу, тлумачить історію як вічну Героїку, покликання людини як піднесену Шляхетність. Тільки за цими критеріями можна оцінювати філософію вольового націоналізму: він вириває людину з матеріалістичної свідомості, позбавляє сумнівів, привчає до безнастанного зусилля і подолання дочасного.

Публікуючи три оригінальні й проникливі статті Д.Донцова на релігійну тематику, ми прагнемо ще трохи заповнити лакуну в теперішній національній свідомості українства щодо інтелектуальних здобутків міжвоєнної доби. Сподіваємося, що ці ідеї талановитого публіциста і культуролога зможуть розбудити свіжі й новаторські думки і візії у сучасних змаганнях та шуканнях нашого громадянства", – зазначає в передмові Олег Баган.

Придбати книгу можна за адресою: 01030 м. Київ, вул. Ярославів Вал, б. 9 пом. 4, тел. (044) 234-70-20.

Сергій ВЕРЕСЕНЬ

ЦІКАВО ЗНАТИ

Микола Азаров, Віктор Янукович та Віталій Захарченко очолили список ворогів преси

До Дня журналіста України, 6 червня 2013 року Інститут масової інформації та Незалежна медіа-профспілка оприлюднили список ворогів преси 2012–2013.

Прем'єр-міністр України Микола Азаров "виборов" перше місце за результатами голосування Відбіркової комісії медіа-експертів. Він отримав титул головного ворога преси як формальний голова Партії регіонів, за системний тиск на свободу слова, цензуру та перешкоджання законній професійній діяльності журналістів з боку депутатів Партії регіонів всіх рівнях, а також, як голова уряду, за обмеження спілкування міністрів з журналістами.

Президент України Віктор Янукович став ворогом преси за "покращення" свободи слова в Україні, постійне зростання кількості нападів на журналістів та безкарність нападників, за зачистку медіа-простору від критики влади та різних тем, розповсюдження різних видів цензури, падіння України в міжнародних рейтингах свободи слова та закритість влади від суспільства.

"Бронзу" отримав міністр МВС Віталій Захарченко за участь міліції у перешкоджаннях законній професійній діяльності журналістів, за бездіяльність міліціонерів, присутніх на місцях скоєння злочинів, та за відсутність прогресу у розслідуваннях по фактах нападів на журналістів.

До цьогорічного рейтингу ворогів преси також потрапили: народний депутат від Партії регіонів Віталій Журавський, Перший віце-прем'єр України Сергій Арбузов, керівник Апарату Верховної ради Валентин Зайчук, Генеральний прокурор Віктор Пшонка, народний депутат від опозиції Микола Княжицький, начальник Управління державної охорони України Сергій Кулик, та генеральний директор холдингу "1+1" Олександр Ткаченко.

Організатори рейтингу звертають увагу громадськості та особливо підкреслюють той факт, що 9 із учасників топ-10 ворогів преси є діючими чиновниками та депутатами.

Всім переможцям рейтингу буде надіслано відповідні дипломи.

Цьогорічне рейтингування ворогів преси відбувалось у два етапи. На першому етапі журналісти з усієї України номінували кандидатів для рейтингу. На другому, члени спеціальної Відбіркової комісії, що складалась з кількох десятків журналістів та медіа-експертів, взяли участь в анонімному електронному опитуванні, в рамках якого їм було запропоновано оцінити "ворожість" номінанта в балах від 1 до 10.

У списку номінантів, який було запропоновано для голосування експертам, була 21 кандидатура. Другу десятку рейтингу відкриває Віктор Пінчук, власник медіа-холдингу StarLightMedia, який посів 11 місце за системне замовчування інформації і "джинсу" у ЗМІ, що входять до холдингу StarLightMedia. Також окремо відзначаємо Анатолія Шишацького, голову Донецької облдержадміністрації, який, хоча і посів 12 місце у рейтингу, але, тим не менше, є головним ворогом преси серед представників регіонів України.

За матеріалами ЗМІ

ШЕВЧЕНКОВА УКРАЇНА

ТЯГАР ДУХОВНОГО ЛІДЕРСТВА

Архиєпископ
Ігор ІСІЧЕНКО

Напевне, кожному українському священикові доводиться, читаючи притчі про пастиря й овець, роз'яснювати нашим землякам, що на Близькому Сході вівчар ішов не позаду худоби, підганяючи тих, хто відстав, а попереду, торуючи дорогу. Саме звідти, з пастуших буднів Палестини, до Євангелія входить образ духовного лідера: "А як вижене всі свої вівці, він іде перед ними, і вівці слідом за ним ідуть, бо знають голос його. За чужим же не підуть вони, а будуть утікати від нього, бо не знають вони чужого голосу" (Ін. 10:4-5).

ТОЙ, ХТО ВЕДЕ ПЕРЕД

Зрозуміла річ, ця притча стосується насамперед самого Христа, який іде попереду врятованого людства на Голгофу, а через страждання і смерть – до воскресіння й вічного життя. І коли ми називаємо пастирями духовних провідників, уподібнюючи до вівчарської праці їхні стосунки з паствою – церковною спільнотою, – то це передбачає наслідування Христового взірця, мужність простування попереду пастви.

Але хіба тільки священнослужителям належить місія духовного лідерства? Не були священиками ані Володимир Великий, ні Костянтин Острозький, ні Ґалшка Гулевичівна. Але їхній ініціативі, їхньому лідерству в духовному житті нації ми завдячуємо виняткової ваги змінами в українській християнській культурі.

Пригадаймо, що саме слово "лідер" дослівно означає "той, хто веде перед". Лідерство передбачає мужню ініціативність, уміння триматися попереду очолюваної громади, а при цьому повсякчас пам'ятати про довірену спільноту, не зраджувати її, не тікати від неї. Справжній лідер не боїться нових доріг і першим долає перешкоди. Дефіцит таких лідерів гостро виявляється в нас перед кожними виборами, коли повсюдно лунає скарга: немає з кого обирати! Наші ж претенденти на лідерство воліють іти слідом за іншими, вже второваною дорогою, захищаючись від небезпек референтами, помічниками й охоронцями.

Майбутній ювілей Тараса Шевченка мав би спонукати всіх українців до роздуму над витоками феномену безперечного духовного лідерства поета, винятковий авторитет якого не змогли похитнути ані марксистсько-ленінські фальсифікатори його творчості, ні цинічні ділки від постмодерної масової культури. Чому вихід першої маленької поетичної збірки Шевченка став етапною подією в формуванні самосвідомості модерної нації? Чому легенда "Великого Кобзаря" спонукала сотні тисяч українців до боротьби за свої права? Чому знаком протидії винародовленню стали пам'ятник Шевченка на майдані та його портрет на стіні?

ЙТИ ПРОСТО

Немає мови, цьому сприяли і незвичайна біографія Шевченка, і його винятковий літературний талант. Та ключем до загадки національного лідерства Шевченка є його слова з вірша, написаного дорогою з заслання в Нижньому Новгороді:

Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою ("Доля").

Ці слова писалися без розрахунку на публікацію в мить важкої душевної кризи: звільнення з заслання виявилося оманою, Шевченка затримали дорогою до Петербургу й невідомо було, чи не виявиться він назавжди позбавленим права жити в обох столицях та в Україні. До того ж, більшість знайомих остерігалася відвідувати опального поета, і він опинився в ізоляції. Серед болючих роздумів над власним життям з'являється глибоко особистий триптих "Доля", "Муза" й "Слава". Ось у цю пору Шевченко й виділяє в своєму досвіді те, що йому здається найістотнішим: "Ми просто йшли".

Мабуть, ніхто не зумів би точніше визначити цю домінанту. А те, що цінував у собі й сам Шевченко, якраз і стало визначальним у його сприйнятті національною свідомістю. Не випадково образ Шевченка асоціюється найчастіше лише з одним прижиттєвим портретом: з вусами, в кожусі, де поет подібний до літнього втомленого життям селянина з Наддніпрянщини. В цьому образі досить наївно, але виразно втілилося уявлення про стійкість Шевченка в захисті своєї національної ідентичності.

Наша історія, як, мабуть, і історія інших поневолених народів, рясніла прикладами пристосовництва, запобігання перед панівними культурами. На цьому сумному тлі Шевченко постає як свідчення творчого потенціалу українця, сильнішого за асиміляційні спонуки імперського режиму, вільного від комплексів меншовартості, втілених у відомому персонажі з поеми "Сон (У всякого своя доля)" – землячкові з циновими ґудзиками. Українця, здатного заявити серед овіяних безнадією закаспійських степів: "Караюсь, мучуся... але не каюсь!" ("О думи мої, о славо злая"). Його твори, підкріплені унікальним життєвим досвідом, і формують у національній свідомості простий шлях у майбутнє.

ВОЛЯ ДО СВОБОДИ

Мабуть, і сам Шевченко замислювався над тим, звідки і як він здобув волю до боротьби й почуття власної гідності, що не давало йому миритися з рабським становищем співвітчизників. Серед цих роздумів складався образ Яреми Галайди, – злидаря, в якого посеред орендарських знущань "виросли крила" ("Гайдамаки") завдяки волі до свободи й щирому коханню. Чи не відбився в цьому спомин про власну юність, у якій поєдналися перше кохання й пережите в революційному Вільні піднесення під час Листопадового повстання 1830–1831 рр., коли українець почув звернене до нього гасло "За нашу і вашу свободу"?

Коли Шевченко прибув до Вільна 1829 р., він був не просто сільським юнаком, приреченим на рабську покору господареві. Його дитинство було наснажене спогадами очевидців про трагічну героїку гайдамацького зриву, поезією "Псалтиря", Григорія Сковороди й колядок, житійними історіями з "Четьїх Міней". Він формувався в атмосфері народної релігійності, ріс у ритмі церковного життя, і світ здорової християнської традиції завжди протистояв у його уяві холодній атмосфері просвіченої монархії. Це захищало Шевченка від спокуси запобігливого підлаштовування під масові смаки, що вимагали:

Коли хочеш грошей,
Та ще й слави, того дива,
Співай про Матрьошу,
Про Парашу, радость нашу,
Султан, паркет, шпори
("Гайдамаки").

Спокуси, яка, варіюючи перелік модних тем, завжди тягне слабкодуха в легковажний світ популярної культури.

ПЕРСПЕКТИВА ГОЛГОФИ

І водночас Шевченко з безпомилковою чуйністю змітав з фасаду імперії святенницький імідж, цинічно використовуваний для приховування її хижацьких зазіхань на свободу Дагестану й Чечні, для маскування примітивного споживацтва "суспільних еліт" на чолі з карикатурними царем-ведмедем і "диво-царицею", схожою на чаплю. Саме глибоке переконання в антихристиянській суті імперії дозволяло Шевченкові так різко викривати визискування нею церковної риторики. Поет відмовляється визнавати автентичність і бога, і церкви, і святих царів зі світу імперської ерзац-релігії.

Всупереч цьому фальшивому світові Христос відкривається Шевченкові в образі політичного засланця, – "Царя волі", увінчаного, наче терновим вінцем, штемпом, тобто тавром ("Сон (У всякого своя доля...))". Самому ж ув'язненому поетові Христос являється розіп'ятим на цвинтарному хресті. І це видіння, а точніше, викликане ним молитовне переживання, змінює світ довкола Шевченка:

Сиджу собі та все дивлюся
На хрест високий із тюрми.
Дивлюсь, дивлюся, помолюся:
І горе, горенько моє,
Мов нагодована дитина,
Затихне трохи. І тюрма
Неначе ширшає. Співає
І плаче серце, оживає ("Неофіти").

Переживання животворчої присутності Христа здатне осяяти добрим світлом навіть похмуру в'язницю, сповнити радістю серце в мить душевної кризи. Для Шевченка це не порожні слова, а дуже інтимний особистий досвід. Це досвід особистої синівської відданості, близькості, що дозволяє відчути себе співподорожнім Христові на дорозі страждань. І сама дорога страждань відкривається в своєму духовному сенсі як шлях на Голгофу, перетворюється на містичний простір співстраждання Божому Синові.

ЗНАКИ ЧАСУ

Доречно пригадати дві важливі деталі. В програмному документі Кирило-Мефодіївського братства, "Книзі буття українського народу", добре знайомому Шевченкові, месіанське покликання України виводилося саме з болючого досвіду поневірянь під владою чужинців, з національного приниження, що підносило націю до співстраждання Христові. А сам Шевченко вже на засланні створює серію малюнків "Притча про блудного сина", розкриваючи в соратниках по казарменних буднях паралелі до долі євангельського персонажа (Лк. 15:11-32). Отже, поет систематично послуговується кодами Святого Письма для прочитання знаків часу з метою відкриття власної життєвої перспективи. Він вирушає вперед не як самовпевнений одинак, а простуючи за Христом, і намагається не збочувати з цієї дороги.

Наскрізний мотив Шевченка можна не помічати або й ігнорувати. Скажімо, замінивши великі літери на малі в двох ключових словах із програмового вірша:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде Син, і буде Мати,
І будуть люде на землі
("І Архімед, і Галілей").

Замінимо "Син" на "син" та "Мати" на "мати" – і відразу есхатологічна картина майбутнього вічного Царства поступиться безбарвній утопії з сентиментальним присмаком. Тоді загублять свій сенс апостольська місія предтеч, які несуть крихту хліба – євхаристійного дару! – "царям убогим", апокаліптичний образ "нової землі" (Одкр. 21:1) і демонологічні характеристики ворога, навмисне архаїчно іменованого "врагом" і "супостатом", тобто антагоністом Бога – сатаною.

Але ж Шевченко бачить попереду не міраж, а нову землю, про яку писав не лише Іоан Богослов, а й ще задовго до нього улюблений поетів пророк Ісая: "Бо як небо нове та нова та земля, що вчиню, стануть перед обличчям Моїм, говорить Господь, так стоятимуть ваші нащадки та ваше ім'я!" (Ісая 66:22). Певність у цій перспективі надає йому мужності й стійкості у випробуваннях. Його радикалізм спирається на непохитні євангельські цінності, залишені Христом за дороговкази на шляху до нової землі.

ЧЕРЕЗ ПАДІННЯ ДО ЧИСТОТИ

В контексті цього шляху розкривається й етичний зміст драматичної історії жінки-покритки, розпочатої "Катериною" й завершеної (або ще не завершеної?) "Марією". Ця історія відкрита в майбутнє: в таємничий простір оновленої землі, де не буде місця гріхові, а відтак і спричиненим ним стражданням. Звернімо увагу на епіграф до поеми "Марія" (а в Шевченкових поемах епіграфи завжди надзвичайно істотні): "Радуйся, Ты бо обновила зачатыя студно" – "Радуйся, бо Ти відродила нас, у грісі зачатих" (Акафіст до Пресвятої Богородиці, ікос 10). Хіба автор виправдовує Катерину чи Ганну за народження позашлюбної дитини? Ні, звичайно ж, ні, які б ми не шукали казуїстичні методи доведення протилежного. Але Шевченко на прикладі цілком реальних життєвих ситуацій крок за кроком проводить читача шляхом подолання влади гріха, шляхом відкуплення.

Катерина гине, не витримавши впалого на неї тягаря. Ганна витримує, обернувши своє життя на важку покуту. А вже Алкидова мати й по загибелі сина перебирає на себе його апостольську місію:

І помолилась в перший раз
За нас розп'ятому. І спас
Тебе розп'ятий Син Марії.
І ти слова Його живії
В живую душу прийняла.
І на торжища, і в чертоги
Живого істинного Бога
Ти слово правди понесла
("Неофіти").

Героїня ж поеми "Марія" впритул наближається до християнського ідеалу матері. Наївно ототожнювати її з архетипним образом Богородиці, так ніжно оспіваної в передмові до поеми. Шевченкова Марія – лише літературний, приземлений аналог Пречистої Діви, позбавлений визначальної риси свого архетипу – непорочної чистоти. Але в цьому персонажі поет демонструє, як сила віри земної жінки перемагає тягар помилок і біль втрат, а вірність новому слову правди робить її здатною гуртувати й надихати вбогії душі переляканих синових учнів.

Тарас Шевченко. Аскольдова могила. 1846

ПРОВАДЖЕНІ СВІТЛОМ ЛЮБОВІ

У передмові-молитві Шевченко просить Вседіву:

Воззри, Пречистая, на їх,
Отих окрадених, сліпих
Невольників. Подай їм силу
Твойого мученика Сина,
Щоб хрест-кайдани донесли
До самого, самого краю ("Марія").

Він суворо об'єктивний у ставленні до сучасників, до земляків. Шевченко помічає і їхню рабську вдачу, і суспільну апатію, і брак волі до боротьби, і недале-

коглядність. Тягар життєвих помилок, падінь і зрад, лежить на кожному з них, як і на символічних постатях покриток. Ідеалізовані козакофілами гетьмани мало чим відрізняються від повій: "раби, підніжки, грязь Москви, варшавське сміття" ("І мертвим, і живим..."). А запобігливе прислужництво або неусвідомлена допомога деспотичним правителям закриває перед спочилими шлях до раю ("Великий льох").

Але Шевченко не відкидає таких співвітчизників, не відвертається від них із самовпевненою гордовитістю. Він шукає перспективи визволення зі стану національного приниження в духовному очищенні, в гідному засвоєнні досвіду Голгофи. У світлі страждань і смерті Христа власні випробування поета й історична драма його народу набувають цілком нового сенсу.

Прочитуючи євангельські знаки відкупительного страждання, Шевченко усвідомлює їх як дороговкази у власній життєвій перспективі, вписаній у майбутнє українського народу. Це дозволяє йому з пророчою впевненістю застерігати від кровопролиття й насильства та шукати історичну альтернативу в жертовній любові та національній солідарності:

Любітеся, брати мої,
Україну любіте
І за неї, безталанну,
Господа моліте

("В казематі").

Для Шевченка йти просто – це йти за Христом, не звертаючи з дороги, не тікаючи від власної відповідальності. Йти попереду, не плекаючи ілюзій щодо винятковості своєї місії. Озираючись, поет бачить безвідрадне видовище: "Німії, подлії раби, підніжки царськії, лакеї", "рід суєтний, проклятий" ("Юродивий"). Але він же помічає в козакові, який зважився прилюдно дати ляпаса негідникові-губернатору, знак надії на прихід власного Вашингтона ("Юродивий"), здатного очолити рух до свободи. У приспаному, але не знищеному почутті гідності він шукає "ясну зорю", здатну вести наділений Божим образом людський рід до немовлятка, якого так бояться три демонічні Ворони з "Великого льоху". А поряд із цією зорею, безперечним аналогом вифлеємської зорі, на смітниках деспотичного царського режиму, над розваленою Богдановою церквою в Суботові ("Великий льох") виростає світляний стовп:

Встають стовпом
передо мною
Його безбожнії діла...

("Юродивий").

Самі злочини безбожних гнобителів України зрощують серед мороку тиранії світляний стовп, – такий самий, як той, що виводив Мойсеїв народ із єгипетського рабства (Вих. 13:21-22), – за дороговказ до свободи. Це Бог через Свого Сина веде до свободи "із тьми, із смрада, і з неволі" ("Юродивий") народ, що має дорогою долати в собі комплекс раба, здобувати силу любові, через яку лише й зможе ввійти в оновлену землю, осяяну вічною присутністю Сина. Власну ж суспільну й творчу місію Шевченко вбачає в тому, аби йти, не збочуючи, за цим дороговказом, і надихати на витривалість у доланні визвольного шляху тих, хто зважиться наслідувати поета. Іти, несучи важкий тягар духовного лідерства.

"ГУ"

НАША СЛАВА НЕ ВМРЕ, НЕ ПОЛЯЖЕ

З ДУХАМИ СПОЧИЛИХ ПРАВЕДНИКІВ

Пам'ятаєте, як оптимістично закінчується "Розрита могила" Шевченка?

Чого вони там шукали?
Що там схоронили
Старі батьки?..

Це ніби підказка і заклик до прийдешніх поколінь, щоб, може, вони відшукали захований "старими батьками" скарб, що так і не знайшли ті, хто розривав могилу. Загубили його слід і діти матері-України. Бо ж ці рядки йдуть саме після розмови поета із Україною, яка постає в образі матері, скривдженої власними дітьми.

Ех, якби-то,
Якби-то найшли те, що там схоронили,
Не плакали б діти, мати не журилась.

Скарб цей у Шевченка – сподівана воля, яка здобувається передусім відновленням розірваних століттями духовних зв'язків поколінь, оживленням історичної пам'яті, національного самоусвідомлення. Без цього не можливо перемогти орду перевертнів, які і в наш час є опорою та ударною силою проросійського політико-колоніального напрямку. Для розмноження цих перевертнів століттями російсько-імперської, а згодом радянсько-російської окупації знищувалися українські святині, осквернялися і зрівнювалися із землею могили наших гетьманів, славного козацтва, героїв визвольних змагань минулого століття УСС, УГА, УПА тощо.

Через поетичну образність "Розритої могили", написаної 170 років тому, ми і сьогодні можемо оцінювати політичну реальність, характеризувати сучасне владне "панство" й у столиці, і на місцях. Між іншим, символічно, що цього року під час Шевченківських днів у Моринцях, на батьківщині Поета, влада заборонила людям читати "Розриту могилу" – "як революційну і тому недоречну поезію".

Та чи не до них – і відвертих ворогів української державності на кшталт Колісниченка, Табачника, і до депутатів-перекінчиків з опозиції, національних відступників, які через власні шкурні інтереси, кривдять матір-Україну, апелює Шевченко:

А тим часом перевертні
Нехай підростають
Та поможуть москалеві
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку знімати.
Помагайте, недолюдки,
Матір катувати.

Та, певно, був би їм, тим, які "*Орють лихо, Лихом засівають*", у політичній історії України суворий суд помстою посполитого люду, доведеного до межі відчаю (*Побачите, Які будуть жнива!*), якби не протистояли б їм Люди, яких в нашій країні більшість і які мають за Божим промислом значно кращі перспективи на майбутнє. Зокрема, маю на увазі тих, хто за покликом Кобзаря відшукує і примножує ті скарби, які не можна ані купити, ані продати, бо безцінною є пам'ять про тих, хто із зброєю в руках воював за сподівану волю нашої держави.

16 червня, наступної неділі, відбудеться відкриття Меморіалу, панахида і освячення хрестів на відновлених могилах воїнів Армії УНР у Боярці.

Власне, помолитися Богові й побачити Людей їхала у неділю 8 червня до Боярки. Там у Свято-Покровському храмі відправляв св.Літургію о.Дмитро Присяжний, з повідомлень якого на сайті Харківсько-Полтавської єпархії дізналася, що у містечку на старому будаївському цвинтарі, у вівторок, четвертого червня розпочалися відновлювальні роботи по встановленню хрестів на шести могилах воїнів Армії УНР, які загинули взимку 1918–1919 років у боях за підступи до столиці. Знаючи, що о.Дмитро бере участь в цій гідній настановам Кобзаря праці не тільки як священик, а й як активний "антикризовий менеджер" (треба ж організувати матеріальну допомогу там, де влада раптом не дотримується обіцянок), була певна, що він допоможе мені побачити на власні очі місце, що на ньому сьогодні реально відновлюється розірваний роками зв'язок між нами й нашими справжніми батьками – тими, завдяки кому, зокрема, ми ідентифікуємо себе як українці. І справді, не встигла я звернутися до о.Дмитра зі своїм проханням, як-от чую по мобільнику просять хлопці, які працюють на відновленні, щоб отець привіз їм для цвинтарної огорожі сталеві тризуби. Так що за якусь годину по Службі Божій разом з парафіянином храму п.Андрієм на його авті ми під'їхали до пустиря, де колись був цвинтар, і на якому влада виділила місце для спорудження меморіалу.

От цікаве спостереження з приводу поняття "свій". Із "своїми" не треба знайомитись – хоч із старшими, хоч із молодшими. Одразу навіть в очах виринає порозуміння, ніби все життя ми були знайомі. І це, певно, тому, що кожен у свій час почув Поета:

Все розберіть… та й спитайте
Тойді себе: що ми?..
Чиї сини? Яких батьків?
Ким? За що закуті?..

Тож хлопці розповіли, що за радянських часів цілий будаївський цвинтар був знищений комуністами, стерли з лиця землі і шість військових могил. Уціліло лише кілька цивільних могил. У післявоєнні роки на пустирі, що лишився від цвинтаря, школярі грали у футбол. Вже після відновлення Україною незалежності у Центральному державному історичному архіві України була віднайдена метрична книга православної парафії Будаївки. Священики Кирило Радзієвський, Іоан Славінський та Іоан Фдеоров залишили досить детальні записи про воїнів, яких вони поховали на цвинтарі: чотирьох козаків, бунчужного та сотника. За допомогою архівних документів дослідникам та краєзнавцям вдалося встановити місця поховання бійців: Михайла Карпекіна (1893, с.Виблі Чернігівської губ. – 03.12.1918, м.Київ), сотника Дніпровського полку Армії УНР. Він походить з давнього вчительського роду. Прадід Михайла Карпєкіна був першим директором сільської школи, діди та батьки сотника були вчителями. Загинув у бою за Київ. Родина сотника репресована, виживших родичів не лишилося; Михайла Ольшанського (1898, Галичина – 23.01.1919, м.Київ), козака Корпусу Січових Стрільців. Загинув у бою. Панкратія Бандури – бунчужного 1-ї сотні 1-го Окремого загону Січових стрільців Армії УНР. Розстріляного як полоненого у листопаді 1918 р.; Івана Любченка – козака 1-ї сотні 1-го Окремого загону Січових Стрільців Армії УНР. Розстріляного як полоненого у листопаді 1918 р.; Федора Данильченка – козака Армії УНР. Розстріляного як полоненого у листопаді 1918 р.; Пимена Баби – козака Скорострельної сотні Січових Стрільців Армії УНР. Розстріляного як полоненого у листопаді 1918 р.

2011 року активіст "Героїки" Андрій Ковальов, на підставі архівних матеріалів, одержав дозвіл Боярської міської ради на відновлення знищених поховань. Того ж року територія цвинтаря була віднесена до земель історико-культурного призначення. Близько двох років волонтери збирали кошти на відновлення знищених могил. До ініціативи прихильно поставились і місцеві мешканці, і мер міста Тарас Добрівський. Міський голова пообіцяв сприяти відновлювальним роботам. І от нарешті четвертого червня роботу було розпочато. Як можна було менш ніж за тиждень поставити шість козацьких петлюрівських хрестів і майже звести огорожу – не знаю. Але в неділю можна вже було до кожного з них підійти вклонитися. По ходу хлопці-волонтери благодійного фонду "Героїка" здійснюють ще одну шляхетну справу. Вони не тільки відновили могили козаків та старшин Армії УНР, а й подбали про ті нечисленні пам'ятники, які залишилися після знищення кладовища радянською владою. Залишки постаментів та надгробків (часто перевернуті до гори дном, зі збитими хрестами, розкидані по кущах та рівчаках) дбайливо збирають на ділянці, огородженій парканом.

Так боярська земля знову приймає на вічний спочинок рідних по духу і крові українців і закликає кожного з нас, незалежно від конфесійної, партійної приналежності, заслуг істинних і удаваних, до розмови із власним сумлінням, до самоочищення, до духовного росту та наближення до Творця і Спасителя роду людського. Схиляємо голову і промовляємо тиху молитву: "з духами спочилих праведників..."

Ольга РІЗНИЧЕНКО

Пилип ЮРИК

ІНКВІЗИЦІЯ

У Моринцях місцева влада заборонила читати вірш Шевченка "Розрита могила" як революційний.

Палили інквізитори "Кобзар".
І він горів яскравою зорею,
Палахкотів, як сонячний пожар
Живим вогнем титана Прометея.

"Кобзар" палили виродки-ченці,
Звірячі пики блискітки вкривали,
Бісилися у мантіях людці,
Від сорому кущі й дерева в'яли.

Палив святиню ситий Ватикан
На чорній площі у старому Римі.
Горіли Залізняк і Гонта Йван,
Шевченкового серця світлі рими.

Метавсь Ярема з крицевим ножем,
І Катерина, й наймичка ридали,
Ян Гус, на ватрі палений живцем,
Катам в обличчя посміхавсь зухвало.

Казились кардинали і ченці,
Бо розуміли – "Кобзаря" не вбити!
Він квіткою крізь товщу камінців
Проб'ється і в століттях буде жити.

…З'явились інквізитори нові
І повеліли: "Нє пущать Шевченка!"
О Моринці! Чи ви там ще живі?
Чи не спалили вас яничаренки?

Якбичогоневийшлист озвірів –
"Великий льох" заборонив читати…
Тебе родила череда вовків,
Чи українські батечко і мати?

Ти за посаду продаси і їх –
Кар'єра очі-вирла застелила.
О божевільно-юродивий псих,
Непомнящий Іване очманілий!

Імперська крига на Дніпрі скреса –
Зніми пошвидше із очей полуду!
Тебе зариють, як чужого пса,
А наш Шевченко й Україна будуть!

ДО 60-ЛІТТЯ НОРИЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ

"РВАЛИСЯ НАЙТЯЖЧІ КАЙДАНИ – КАЙДАНИ ЗВИЧКИ ДО КАТОРГИ"

"Каторжани підіймалися одностайно на боротьбу за себе! Рвалися найтяжчі кайдани – кайдани звички до каторги! Наполеглива праця небагатьох дала свій урожай. Не забуваймо, друзі, що то оунівці й упівці роками пиляли ті кайдани і першими пішли під кулі. Бо то вони створили і керували самообороною, вони – члени ОУН і УПА"

(Степан Семенюк)

Каторжанин Степан Семенюк не був членом страйкового комітету Норильського повстання. Не виступав публічно перед політв'язнями. Проте в секретному списку МГБ, який зберігається в Москві серед архівних документів про Норильське повстання, його прізвище зазначено в переліку "активних организаторов мятежа". Чому? На мою думку, відповідь на це питання дає назва книжки, яку декілька років тому видав Степан Семенюк, – "…І гинули першими". Першими в боротьбі за ідеали свободи гинули бандерівці – члени ОУН, вояки УПА, ті, хто "стали волі на сторожі" і стояли завжди – в упівських чотах, до останнього подиху – у криївках, у концтаборах ГУЛАҐу. Саме вони плекали волю до боротьби, відроджували незламність духу в концтаборах Норильська, де врешті й сформувалася внутрішня готовність в'язнів до спротиву імперії зла. Тож вишколеним у боротьбі проти українського визвольного руху чекістам було не так уже й складно, навіть не маючи доказів, збагнути, хто саме підготував в'язнів морально і духовно, аби ті відважно стали на прю з ворогом. У їх числі, поза сумнівом, був член ОУН від 1938 року Степан Семенюк (Драницький), волинянин із села Ґаразджа, що під Луцьком.

Норильське повстання розпочалося тоді, коли вожді "збільшовиченої ери" відзначали 30-річчя свого звироднілого дітища – ГУЛАҐу. Так, 6 червня 1923 року до Соловецького концтабору було доправлено першу партію в'язнів, призначених для "перевиховання", а насправді – для використання дармової рабської праці ув'язнених на благо суспільства "робітників і селян". У перші роки свого існування радянська влада створила полігон, на якому відпрацьовувалися методи перетворення людини в безмовну покірну істоту, єдиним бажанням якої після виснажливої каторжної праці, голоду та холоду був шматочок хліба і черпак гарячої "похльобки". І коли після тридцяти років сталінського "експерименту", "успіхам" якого заздрив сам Гітлер, повстали люди – не раби, які вимагали не поліпшення умов "тримання", а людських прав, то це означало, що свій вибір – свобода або смерть – вони зробили остаточно. До цього їх сподвигла ідеологічно потужна, добре організована сила – українські націоналісти.

Видатний грузинський письменник Чабуа Аміраджебі, колишній політв'язень і учасник повстання в Норильську, вважає, що "Норильське повстання було повстанням українців, литовців і кавказців проти російських імперіалістів". У травні 1953 року в Норильськ привезли карагандинський етап – в'язнів із Казахстану, серед яких було багато, як і всюди в концтаборах, українців. Влада вивезла бунтарів, які сіяли дух непокори, але таким чином поширила повстанський дух у норильські табори. Ч.Аміраджебі згадує, що цей новий етап був добре зорганізованою силою, надійно законспірованою і сповненою бійцівського духу.

– Навряд чи в когось виникнуть сумніви, що тією силою були українці та їхні орденські національні структури, які мали зв'язки з Україною, – кажу своєму співрозмовникові, колишньому в'язневі особливого, каторжного лагера № 3 Степанові Семенюку. – ***Дехто вважає, що повстання в Норильську було початком краху радянської імперії. Нині важко собі уявити картину: десь там, за Полярним колом, діти різних народів, яких Москва прирекла на загибель, спільно стали на герць з ворогом, кажуть, з ними солідаризувалося й місцеве населення. Розкажіть, як виглядав Норильськ 1953-го року.***

– На карті СРСР то був "посьолок" в Красноярському краї, вже за Полярним колом, у якому мешкало 26 тисяч жителів, так званих вільнонайманих, які переважно працювали на Норильському нікелевому комбінаті МВД СССР. На чолі комбінату стояв начальник – тоді полковник Звєрєв. Робочою силою комбінату були в'язні Норильлага, яких вперше туди привезли 1935 року, коли там були віднайдені багатющі поклади руди кольорових металів. Норильськ – своєрідна оаза в безкрайній тундрі: дві тисячі кілометрів від Красноярська на північ і 100 кілометрів на схід від Дудінки на Єнісеї. Як згадує в своїх спогадах Звєрєв, 1953 року в "особо режимних" лагерях Горлага перебувало понад 30 тисяч в'язнів. Це – поза системою ІТЛ. Серед Горлагу було два жіночі лагері і один каторжний – Горлаг № 3, в якому тоді було понад 3,5 тисячі осіб, з них близько 500 – інваліди. Тяжка праця та нелюдські умови, холод і голод забирали їм здоров'я, вони лежали й очікували смерті. У лагері № 3 понад 80 відсотків "контингенту" становили українці, а також було декілька поляків, естонців, латишів, литовців, кавказців, євреїв, румунів, німців і росіян. Це були молодого і середнього віку люди, одиниці – літні, а також 16-річний неписьменний хлопець.

Для підтримання в лагері "порядка" влада утримувала групу (ІТЛ) кримінальників, які безкарно знущалися над каторжанами, зокрема, над українцями, – до певного часу.

(Із книжки Степана Семенюка "…І гинули першими")

Ситуація в таборах Норильська, де більшість становили українці та представники інших поневолених народів, ставала вибуховою. Щось висіло в повітрі. Було це наслідком непростого становища у світі, зокрема у Східній Європі та і в самому СССР. Ставлення властей до в'язнів, зокрема з боку конвоїрів, відчутно погіршилося. Внутрішні війська, які охороняли лагер, почали робили "маневри" навколо зони, симулюючи штурм, собаководи день і ніч тренувалися. Помітно, що гарнізон поповнився новими підрозділами. Але й ми вже не були тими, що рік-два тому. Під осінь почалася подальша розправа над бандерівцями. Однієї ночі нас, близько сорока осіб, арештували і кинули в БУР. За що? Поки що нам ніхто не пояснював. Почали викликати на слідство, заковуючи в кайдани. Мелетій Семенюк заявив, що він не бандит і в кайданах не піде. І не закували. Мене викликав сам начальник табору капітан Тарханов. От ми й довідалися від слідчих, що начебто готували розправу над "русскімі". Як "доказ", опери "знайшли" біля бараків у снігу нашу "зброю" – залізне пруття, ножі тощо. Та з провокації нічого не вийшло. За два тижні нас випустили.

– Скільки ж людей загинуло в Норильську від початку існування там концтаборів, тобто від 1935 року?

– Коли не так давно свій "комбінат" відвідав Владімір Путін і поклав квітку до пам'ятного обеліску, то назвав число загиблих – 500 тисяч осіб (інші джерела подають 800 тисяч). Беручи до уваги число, назване самим Путіним, підрахуємо, що протягом двадцяти років існування концтабору там щорічно гинуло не менше 25 тисяч в'язнів. Це – лише в одному "посьолку". А скільки ж їх було на просторах "необ'ятной родіни"! І цю страшну систему ГУЛАҐу Норильське повстання протягом двох місяців розхитало в її основі! В цьому й полягає історична суть і значення Норильського повстання для нас, українців, і інших поневолених СССР народів, у тому числі – й для росіян.

(Із книжки Степана Семенка "…І гинули першими")

Четвертого червня 1953 року МГБ спровокувало в БУРІ бійку між бандитами і політичними. Хотіли так розправитися з політв'язнями. Солдати ВВ витягли в "запретную зону" одного лагерника з наміром застрелити за "спробу втечі". Каторжани кинулися на рятунок в'язням у БУРі, а солдати відкрили вогонь. Загинуло шість каторжан. Ця провокація прискорила хід подій у 3-му Горному, які тривали упродовж двох місяців.

Адміністрація мусила покинути лагер. Приїхав генерал Сємьонов, начальник Горлага, кат за професією і вихованням. До зони його не впустили. Тепер треба було самим гарантувати лад у таборі, безпеку хворим і калікам. Із цим люди впоралися добре. Каторжани підіймались одностайно на боротьбу за себе! Рвалися найтяжчі кайдани – кайдани звички до каторги! Наполеглива праця небагатьох дала свій урожай. Не забуваймо, друзі, що то оунівці й упівці пиляли роками ті кайдани і першими пішли під кулі. Бо то вони створили і керували самообороною, вони – члени ОУН і УПА.

На кілька днів ми втратили ініціативу, але тільки на кілька днів. Скликано нові загальні збори табору, обрано новий страйковий комітет, який очолив Борис Шамаєв, зрусифікований татарин із Середньої Азії. Але тепер, побачивши, що можуть і як можуть діяти українці, він сказав:

– Це люди, яких ми недооцінювали, люди, які знають, чого хочуть, і знають як цього досягнути. Схилімо голови перед ними.

Наш штаб, яким, властиво, керував Данило Шумук, містився в кімнаті санітара лікарні Я. Сушкевича, а в страйковому комітеті були Кость Король, Роман Загоруйко та інші, що давало нам можливість впливати на його працю.

Життя в таборі набрало нормальних форм. Кожна національна група зорганізувала свій художній колектив і давала концерти. Цілодобово люди тримали варту, щоб чекісти не могли раптом захопити лагер. А ми взялися за вишколи.

– Що стало поштовхом для Норильського повстання? Яким чином воно координувалося, як було організоване?

– Безпосереднім приводом була провокація… А до організованого опору дорога була довгою. Першу спробу ми зробили в лагпункті на будові станції "Дудинка Сортировочная", але тоді нас не підтримала більшість. Після реформування ГУЛАҐу в 1948–49 роках із ІТЛ було виділено окреме утворення. У Норильську воно називалося Горлаг. Серед восьми горлагівських лагерів один був окремий, особливий – каторжний лагер №3 особого режиму. Перебуваючи в повній ізоляції, люди пізнавали один одного, зживалися, об'єднувалися (як і в інших лагерях) і творили підпільні організації, які проводили виховну і вишкільну роботу, видавали підпільну пресу й захищалися від терору криміналітету. Так тривало декілька років.

Зв'язок між лагерами був через вільнонайманих і пропускники. Нелегка то була справа, повна небезпек і провокацій. Охочих довідатися про це детальніше відсилаю до праць російської дослідниці Алли Макарової, яка впродовж багатьох років збирала відомості про Норильське повстання (*А.Макарова – перший укладач повної хроніки Норильського повстання, автор експозиції в музеї Норильська, яка, на жаль, припинила своє існування*. – **Ред.**) Десь у 1951 році ми отримали інформацію про те, що чекісти "як розправляться з троцькістами, візьмуться за бандерівців". І дійсно, невдовзі троцькістів "десь поділи" і взялися за бандерівців. Вдавалися до різних провокацій включно із стріляниною по в'язнях – "за нарушеніє порядка". Нас арештовували за те, що ми нібито готували "погроми русскіх" тощо. Станом на 1953 рік у кожному лагері були розстріляні без жодних на те підстав. І це був поштовх до страйків, до опору.

У зонах, де було знехтувано існуючою підпільною організованою силою, страйки були короткотривалі. Бувало, що на хвилі піднесення серед лідерів появлялися випадкові люди, а то й провокатори. Найорганізованішою силою опору був власне каторжний лагер – Горлаг № 3, тому він і вистояв аж два місяці.

Насамкінець наголошу, що ми повстали, аби нас не спіткала доля "троцькістів".

(Із книжки Степана Семенка "…І гинули першими")

Зв'язком з іншими таборами займався Василь Мірчук. Листи з інших таборів доходили швидше, ніж державною поштою. Люди в поїздах, що проїжджали пообіч, вітали нас піднятими руками і поздоровляли, що додавало нам сил. Радіовузол хоч трішки, але щось таки з ефіру виловлював. Офіційну пресу постачала нам маленька дівчинка Аня. Мати чи батько ховали газети під її сукенчиною, а наші кликали її до себе, давали цукор чи щось інше й забирали газети. Охоронці ще тоді не стріляли в дітей, було щойно три місяці від смерті Сталіна, й подекуди можна було спостерігати певну невизначеність влади.

Убитих першого дня страйку поховали 4 червня на терені лагера з усіма можливими релігійними церемоніями та почестями. Панахиду служив о. Тихін Бабій. Їхніх тіл не віддали адміністрації до часу прибуття комісії з Москви, якої ми домагалися. Знов грізна вістка, – до гарнізону привезли ззовні поповнення – роту чи дві. Чекай щось готувало.

До табору приїхав віце-прокурор СССР Вавілов із Москви, ніби просто з аеродрому, без попередньої консультації з

управою лагерів у Норильську, лише зі своїм секретарем. Показав нашим друзям на вахті свій документ, і вони впустили гостя в лагер. Шамаєв з іншими членами комітету скрізь його походив. Коли вийшов із барака інвалідів, затримався, опустив голову і ніби до себе, але так, щоб його почули, сказав: "Ужас! Таково єщьо не відєл!". А не одне ж людське нещастя товариш прокурор сам учинив і "відєл", а тут побачив уперше – ужас! Ці його слова – своєрідне мірило умов, у яких ми перебували. Скрізь ходив, уважно слухав і дивився. Обіцяв про усе доповісти в Москві й переконував нас вийти на роботу, а власті розберуться. Стара пісня, подумали ми, й на роботу не вийшли.

– Чи всі в'язні вас підтримали?

– Ні, такого не буває. Першого ж дня лагер покинула не лише адміністрація, а й ті в'язні, які боялися розправи, помсти спів'вязнів, чого, на щастя, не сталося. Не всі витримували психічно облоги військ НКВД – ВВ, погрози влади, її заклики через гучномовці, розставлені навколо зони, лютування ВВ під час штурму лагера. Адже очікувати допомоги не було звідки, ніхто не міг прийти на відсіч. За два місяці опору лагер покинуло кількадесят осіб – їм ніхто не чинив перешкод. І насамкінець – упродовж усього часу тривання опору в лагері існував взірцевий порядок і спокій.

(Із книжки Степана Семенка "...І гинули першими")

Інші лагери вже піддалися, а ми трималися щораз сильніше й сильніше. Арешт Берії викликав нові надії, це давало нові аргументи нашій стороні. Серед інших активних і дієвих учасників опору треба згадати Миколайчука, який із – "нічого" виконував друкарські матриці для листівок і звернень до населення Норильська. Ми зверталися до людей, щоб вони повідомили центральну владу в Москві про ситуацію в лагері, про злочини адміністрації, подавали прізвища емгебістів, які поводилися з в'язнями по-бандитськи. Писали звернення до ВС і уряду СССР з вимогою перегляду судових справ і прибуття державної комісії для розслідування. Власті страшенно боялися цієї нашої зброї, бо листівки ми тиражували тисячами. Погода сприяла нам, літо було погідне і тепле, такого тут, мабуть, не було ніколи. Навіть льодовик на Медвежці розтанув, а був він символом вічної каторги мільйонів в'язнів Норильлага, як димарі смерті в Авшвіці – німецькому концтаборі.

Починаючи з 1934 року, відколи почали будувати "самий сєверний ґород страни" і заснували тут табори, начальство показувало в'язням на льодовик і казало: вийдете на волю, як льодовик на Медвежці розтане – тобто ніколи (Медвежка – найвища гора під Норильськом, з якої добували руду кольорових металів, зокрема, нікелю). І льодовик справді розтанув влітку 1953-го, наче саме небо сприяло нам. І Горлаг-1, і "Мєдвєжий Ручєй", що обслуговував рудники Медвежки, також застрайкували. Організаторами були українці. Там навіть видавали нелегальний друкований листок "Заполярне козачество".

Свої листівки й відозви ми висилали власною "авіацією"-летючими дитячими зміями – над місто. Сотню або більше листівок скручували в трубку, докладали шматок вати, запалювали її і все це прив'язували ниткою до змія. Вата помалу тліла, а коли нитка перегорить, звільнивши ладунок, летючки з висоти розліталися по цілому місту й околицях. Люди збирали й читали, а влада не мала на це жодної протидії. І навіть вітер нам сприяв, віяв він у напрямку міста. Але без Миколайчука, професійного митця, наша акція не була б такою успішною.

Два місяці нашої "республіки" в таборі не лише визволили приспані каторгою сили, а й показали нашу політичну та моральну міць іншим та спонукали в'язнів до розголошення того, що вони знали або бачили про злочини чека. Любенецький, майор авіації, тут – бригадир на глиняному кар'єрі і співробітник МГБ, почав розповідати про розстріли в тюрмах у 30-х роках, про "бокси смерті" та інші подробиці злочинів.

– Понад 150 в'язнів, за офіційними даними, загинули. А яка доля спіткала тих учасників повстання, яким вдалося вижити?

– Членів страйкових комітетів судили. Вирок – 10 років. Інших – активних учасників "мятєжа" в "адміністративном порядкє" на рік запроторили в центральний політичний ізолятор у Володимирі над Клязьмою. У всіх, хто згодом вийшов на волю – завдячуючи власне повстанню, доля склалася по-різному. Розбрелися по "необ'ятному" СССР, бо не мали права повернутися на рідну землю! Декому вдалося виїхати за кордон. Але де б вони не жили, завжди продовжували боротися за волю людини і народу, за Українську державність. І понесли у світ дух визвольної боротьби, дух Норильського повстання.

А ще деякі після виходу з концтаборів знову були арештовані.

(Із книжки Степана Семенка "...І гинули першими")

4 серпня 1953 року, о другій годині ночі (такі дати запам'ятовуються!), начальник гарнізону, майор Полостяной звернувся до в'язнів через гучномовці приблизно так:

– Заключонниє каторжанє, пріказиваю вийті із лаґєря в тєчєнії трідцаті мінут! По істєчєнії етово врємєні на основанії пріказа міністра внутрєнніх дел СССР в лаґєрь войдут войска, на сопротівлєніє будєт прімєнєно оружіє!

Повторив цей наказ разів зо три. Кільканадцять осіб, злякавшись, вийшли. Через півгодини автомашини із солдатами в'їхали в табір, стріляючи з автоматів у беззахисних людей. А нашою зброєю були відвага, впевненість у своїй правоті. У цю хвилину зродився ще й відчай. Під головною брамою-вахтою каторжани кидалися з камінням на оскаженілих і п'яних солдатів, що розсілися в автомашинах. За ними йшла піша навала. Ці виганяли нас прикладами з бараків за зону. При головній брамі загинули друг Худоба та інші. Всього в ту ніч застрелили 57 осіб. Коли всх живих вигнали із зони табору в тундру, наказали лежати ниць.

Тут була вся адміністрація табору, емгебісти і дехто з тих, котрі повтікали з табору, – бригадири і кримінальники. Вони підказували "комісії", а точніше – показували на нас і виконували функцію катів. Били всі – адміністрація табору, емгебісти, емведисти, солдати, офіцери та їхні помічники-кримінальники. Поділили нас на три групи, одних одразу забирали до тюрми "Яма", інших – в окрему зону, загороджений барак під охороною спецвійськ, куди потрапив і я. Решту погнали назад до зони. Від нас позабирали все, лишили тільки те, в чому були одягнені по-літньому.

Ті, котрі приносили нам їсти, повідомили, що всіх убитих поховали в домовинах, на похороні був начальник табору, капітан Тархов. Коли поклали їх до могили, Тархов зняв шапку і заплакав. Може, проявився на хвилю у нього ісламський жаль – він був татарином.

Думали ми над тим, що сталося. Скільки вже розстріляли, так багато людських життів! Але, з іншого боку, за роки каторги замучено голодом, холодом і каторгою лише в Норильську самих каторжан кільканадцять тисяч без страйків і бунтів. А ці новітні повстанці загинули в бою за свою і всіх людей гідність. І за те, щоб світ знав, що його чекає після перемоги російської світової соціалістичної революції. Загинули, щоб тисячі вийшли на волю.

* * *

...Ще коли тривав у "З-му" опір, одному з каторжан прийшла касація вироку, чи то помилування, чи то з пересуду. Приїхала його дружина. Його викликало начальство й оголосило, що він вільний. А він не вийшов, залишився з нами, дружина ж десь у місті чекала на нього. Він не міг покинути своїх товаришів під час бою за волю людей. 4 серпня 1953 року, коли він перебував під огорожею зони, "геройські воіни" ВВ застрелили його. Скільки мало в його душі бути благородства, приязні до побратимів і ненависті до тиранії, щоб зважитися на такий крок! І віри в нашу правоту!

С. СЕМЕНЮК (сидить праворуч) з учасниками повстання

– Чи можна, на Вашу думку, вважати Норильське повстання однією зі сторінок визвольної боротьби українців, боротьби за Українську незалежну державу?

– Безперечно! Боротьба зі злом, яке гнітило всіх, була боротьбою за волю людини і народів. Це був наш клич! Без повалення системи ГУЛАҐу не можливо було здійнити ідею незалежності поневолених народів. Тому Норильське повстання, як і інші, є частиною історії визвольного руху, складовою боротьби за Українську державу.

– Чим Ви поясните, що ця сторінка досі залишилася маловивченою і малодослідженою?

– А хіба тільки ця? Нас віками не вчили нашої історії... А пояснюється це браком в Україні української влади, браком державної традиції – як наслідок вікової бездержавності, діяльністю чужої агентури. Кожна держава – від Прибалтики до Японії – поставила в Норильську свій пам'ятний знак, вшанувавши своїх співвітчизників, які тут каралися, а багато – й загинуло. Не зробила цього лише одна держава – Україна, точніше, її уряд. Сумно і соромно. Надолужити, заповнити цей історичний вакуум у пам яті нації непросто, але ми мусимо це зробити. Мусимо, щоб не сказали майбутні покоління, що "нас не землі не було" (В.Симоненко). Для цього не треба багато. Лише потрібно, як сказав наш земляк 200 років тому, "відважитись бути вільними". Як відважилися повстанці Норильська.

(Із книжки Степана Семенка "...І гинули першими")

Прийшла черга і до нас, викликали на етап до "Ями". Командує начальник облікової частини табору, капітан МГБ. Викликає "по дєлу" і – до воронка. Підходжу, капітан єхидно посміхається і запрошує:

– Ґаспадін Сємєнюк, прошу, екіпаж подан! – показуючи на воронок...

Долучили нас до тих, котрі були вже в "Ямі". Після побоїв люди тут уже трішки віджили. Жодного жалю чи страху. Іноді випускали нас на прогулянку, тоді заковували нам руки в кайдани ззаду або спереду. Які небезпечні ми були для них!

.Під кінець серпня або на початку вересня погнали нас на вокзал і посадили до тих маленьких вагонів. Разом понад сто тридцять осіб з усіх збунтованих таборів Норильська, але найбільше – таки з "З-го". Лише вісім осіб забрали окремо й пізніше їх судили – Шамаєва, Миколайчука та інших. Я. Сушкевича взяли, але йому вдалося знищити чи спалити наш архів, який був у нього. Ми мріяли, що колись вдасться все це вивезти на волю. Але у тій ситуації треба було архів знищити, щоб не дістався чекістам.

...Знов Дудинка і завантаження на теплохід. Куди? Що з нами зроблять?

Покидали Норильськ, покидали Горлаг, де пройшли роки каторги... Кільканадцять тисяч замучених каторжан залишилось тут назавжди в замерзлій тундрі. Кількадесят розстріляних лише за два місяці в Горлазі-3. Ще на вокзалі в Норильську капітан Нікіфоров бігав попід вагонами і кричав:

– Кому пулю в затилок!?

Але люди вже його не боялися, вони сміялися.

"Не пройшов номер", як кажуть росіяни, з провокацією згори – запланованою розправою над бандерівцями. Ми виграли, ми перемогли морально і політично! Ми зірвали кайдани каторги! І кайдани звички до каторги! Хоч подальша доля не була нам відома, ми були готові на все. Були знов у бою! Залишилися позаду ще тисячі політичних в'язнів – від молдаванина до фіна. Що з ними зроблять? Думали ми, що такої каторги в Норильську вже не буде.

– Чим відрізняється українець, який піднімав у Норильську повстання, від сучасного українця?

– Узагальнювати не треба... Але відрізняється – волею бути вільним, волею здобути Українську державу, глибинним розумінням того, що єдиним гарантом розвитку, багатства нації є її власна суверенна держава – УССД.

– Скажіть, будь ласка, чим було, на Ваш погляд, Норильське повстання – у моральному вимірі, політичному і навіть геополітичному?

– Дуже важливе питання... Це була велика політична подія, якої ще не знала історія Росії. Вона розхитала основи ГУЛАҐу, примусила Москву прийти в концтабір на розмову із страйковим комітетом Горлага № 3, куди приїхав заступник Генерального прокурора СРСР Вавілов – просто із літака, як він сказав, без спілкування із місцевою владою (а чи так було насправді, годі сказати).

Повстання, безумовно, мало і моральний вимір. По довгих роках животіння у тюрмах і лагерах, роках зневіри і безнадії люди піднялися розірвати найтяжчі кайдани – звичку до каторги! Отже, вони знову стали вільними людьми. Вони боролися за людську гідність! Домагалися – і домоглися! – ліквідації злочинної системи ГУЛАҐу, перегляду кримінальних справ і звільнення не винно засуджених. Як наслідок: було звільнено десятки тисяч людей. І хоча згодом багатьох із них знову не раз арештовували, але машина масових арештів і репресій – ОСО, ревтрибунали перестали діяти.

Жертви повстання?

"А хто, скажи, коли і де
Без жертв здобув собі свободу?"

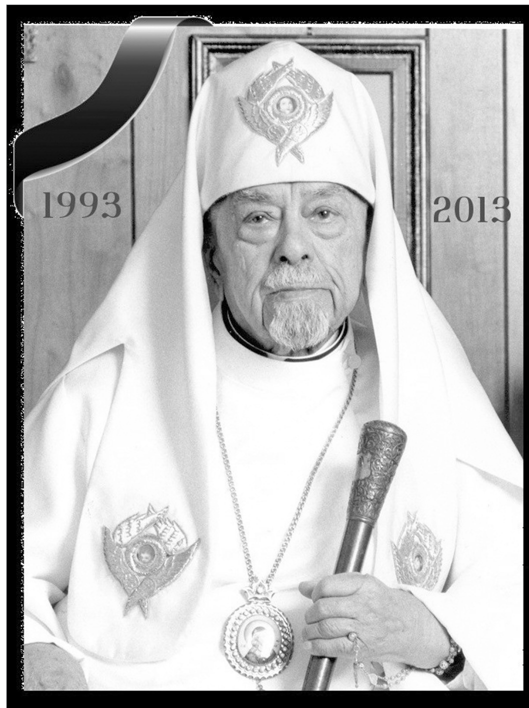
Публікацію підготувала
Марія БАЗЕЛЮК

ДО 20-Ї РІЧНИЦІ УПОКОЄННЯ ПАТРІАРХА МСТИСЛАВА

ДУШПАСТИРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЛАДИКИ МСТИСЛАВА В ДІАСПОРІ

Доповідь, виголошена на науковій конференції "Досвід Харківсько-Полтавської єпархії в українському церковному житті діяспори (1944–1989 рр.)"

Олександр ІГНАТУША,
доктор історичних наук

Непересічна постать Патріарха Мстислава була і надовго залишиться знаковою для української історії. Її виразно вписано у світовий контекст бурхливих, суперечливих і драматичних подій XX ст.

Патріарх УАПЦ Мстислав, у миру Степан Скрипник, справив глибинний вплив на свідомість світової і, передусім, української спільноти XX ст. Тому він є і буде у народній пам'яті, яку генерував своєю невтомною працею і яскравим талантом. Для віруючих Харківсько-Полтавської єпархії його постать особлива, адже він був уродженцем цього краю. Народився у Полтаві 1898 року.

Він прийшов у цей світ ще за часів Російської імперії, коли українська державність і церква понад два століття перебували в кайданах. Відійшов у вічність уже тоді, коли Україна змогла вибороти свою незалежність і відродити автокефальну церкву. Йому довелося не тільки пережити драматичні часи української історії, а й активно діяти в них, впливати на різні, не завжди сприятливі обставини, сили, відстоювати гідність Людини, Християнина, України. Патріарха Мстислава вважають часткою культурної еліти й патріотично налаштованого духовенства, яка генерувала ідеї становлення та утвердження української державності. При цьому він міцно і впевнено тримався високих моральних зобов'язань, ідеалістичних християнських чеснот, національно-патріотичних переконань.

Віхи життя Патріарха тепер відомі більше, аніж багатьох церковних, громадських, державних діячів. Про нього сповіщають численні біографічні довідники. Вони підкреслюють, що на його шляху зійшлися дороги військового, дипломата, парламентаря, адміністратора, духівника. Вояк Української Народної Республіки. В'язень польського табору інтернованих. Діяч українського громадського і кооперативного руху на території Волині у складі Другої Речі Посполитої. Посол Польського сейму. Митрополит УПЦ в США. Патріарх УАПЦ в Україні.

Хоча ще відносно недавно – до кінця 80-х років – про владику Мстислава в Україні знали не багато. Адже радянська пропаганда, яка втоптувала пам'ять про цю людину, ставила його прізвище поряд із прізвищем його дядька – Симона Петлюри.

Незабаром про тодішнього предстоятеля Української Православної Церкви в США – митрополита Мстислава – на його Батьківщині дізналися докладніше з ефіру українських програм всесвітньо відомих радіостанцій: "Свобода", "Голос Америки". В ефірі почули його голос. Кульмінацією стало обрання владики Патріархом Київським і всієї України 5 червня 1990 р. у м. Києві на І Соборі УАПЦ.

Але попри стрімке входження владики Мстислава у свідомість наших співвітчизників, до останнього часу бракувало неупередженої інформації про його діяльність поза межами України. Між тим, у життєвих реаліях владики Мстислава на чужині чимало пізнавального й повчального, яке було б суспільно-корисне нашим сучасникам.

1944 року владика Мстислав організував евакуацію ієрархії Української Автокефальної Православної Церкви з території України до Варшави. Гіркий досвід підказував, що радянська влада буде нещадною до тих священослужителів, які перебували на окупованій нацистами території. Потім єпископові Мстиславу довелося евакуюватися ще далі – до Братислави і Марбурга. У Німеччині він очолював єпархії в Гессені, Вюртенберзі. Згодом оселився у Франції.

Навесні 1947 р. Собор Єпископів УАПЦ підніс Владику Мстислава до стану Архиєпископа, а восени того ж року він виїхав на служіння до Канади, де мав очолити Українську греко-православну церкву. Рішення про призначення ієрарха цієї церкви прийняв Надзвичайний Собор УГКЦ в Канаді, що відбувся 12–13 листопада 1947 р.

Початок праці владики Мстислава у Канаді складався успішно.

У листопаді 1947 р. архієпископ Мстислав ініціював перед українськими громадськими організаціями Канади, підприємцями ідею купівлі ділянки під собор і будівництво самого собору поблизу консисторії. А вже 11 вересня 1949 р. він освятив площу під кафедральний собор св. Трійці у Вінніпезі.

Серед ініціатив єпископа Вінніпезького і всієї Канади Мстислава було перевидання україномовного богослужбового Євангелія. Переклад цього Євангелія здійснили у передвоєнні роки на території Польщі. Його підготували Український науковий інститут у Варшаві та Комісія перекладу українською мовою Святого письма і богослужбових книг. Депутат польського сейму Степан Скрипник активно сприяв друку книги у Варшавській синодальній друкарні і поширенню її в українських храмах Волині та Галичини. Якість перекладу і поліграфія видання отримали високі оцінки православних і греко-католицьких користувачів. Владика Мстислав зберіг примірник цієї публікації і привіз його до Канади. Він спонсорував перевидання Євангелія фотоспособом, щоб забезпечити всі храми УГПЦ і тим самим прискорити перехід богослужінь на українську літературну мову. Це Євангеліє до сьогодні використовують парафії УАПЦ в Україні.

Дещо пізніше, вже перебуваючи на чолі Консисторії УПЦ в США, владика Мстислав благословив видання "Служебника" (1963 р.), який вважають взірцем сучасної української богослужбової мови. Ця книга витримала багато перевидань. Зокрема, її друкували у Києві 1989 р. (УАПЦ), 1999 р. (УПЦ КП). На цей "Служебник" рівнялися всі наступні перекладачі й видавці молитовників.

1976 р. за благословенням митрополита Мстислава Науково-Богословським Інститутом УПЦ в США була перекладена й видана "Постова Тріодь", в якій органічно поєдналися глибокі вітчизняні традиції і сучасні здобутки перекладу богослужбових текстів.

Владика Мстислав акцентував увагу на тісному зв'язку релігійних традицій з соціальним служінням та насущній потребі постійного розвитку високої духовної освіти. Підтримавши будівництво на території Манітобського університету в Канаді нового будинку для Колегії Св. Андрея, владика Мстислав підкреслював готовність віддати справі підготовки нових високоосвічених кадрів священиків найбільше уваги, праці й матеріальних засобів, оскільки ця праця забезпечувала майбутнє. "Без таких кадрів, – зазначав архіпастир, – ми в найкращому разі, будемо стояти на місці. Наші ж обов'язки перед цілим християнським світом взагалі, а перед українським народом зокрема, вимагають від нас постійного росту, зміцнення й духовного збагачення…".

Свою церковну діяльність владика Мстислав скерував на поєднання українських православних єпархій діаспори у єдине церковне тіло, мріючи про перспективу повернення на Україну і відновлення церковної єдності.

За час перебування на чолі керівництва УГПЦ владика Мстислав набув багатого досвіду і, зокрема, досвіду об'єднання церков, який пізніше ним було використано в США, а наприкінці життя – в Україні.

"Енциклопедія українознавства" у статті про Мстислава Скрипника відзначала, як одну з найхарактерніших прикмет його діяльності – "Прихильник зближення християнських церков".

1950 р. владика Мстислав переходить до Української Православної Церкви США. Того ж року з його ініціативи у США відбувся "Собор поєднання" українських православних церков США.

Собор пройшов 12–15 жовтня 1950 р. в кафедральному храмі св. Володимира в Нью-Йорку. Об'єднану церкву, яка отримала назву Української Православної Церкви в США очолив Іоанн Теодорович з титулом митрополита. Архієпископ Мстислав очолив виконавчу владу як голова Консисторії та заступник митрополита. Собор мав велике значення. Вперше УПЦ в США здобула повну ієрархію, необхідну для існування Помісної церкви [15, с. 188]. На той час церква мала 118 священиків.

Другою важливою для церкви об'єднавчою подією, сам владика Мстислав вважав Конференцію представників ієрархії, духовенства і церковних управлінь трьох існуючих у діаспорі українських православних митрополій, адміністративно незалежних між собою. Ця конференція відбулася у квітні-травні 1960 р. у Вінніпегу. Саме вона, на думку майбутнього патріарха, "довела до об'єднання тих митрополій в одній Українській Православній Церкві поза Батьківщиною".

1969 р. помер Митрополит УАП-Церкви на еміграції Никанор – очільник єпархій УАПЦ в Європі і Австралії [4, с.375]. Його осідок був у Німеччині. Тому в цій країні відбувся Надзвичайний Собор УАПЦ, який обрав нового керівника. Собор пройшов у Оттобунні поблизу Мюнхена 12–14 вересня 1969 р. Первоієрархом УАПЦ в Діаспорі з титулом митрополита обрали владику Мстислава, який з 1956 р. (від Собору у Карлсруе) займав посаду заступника Митрополита Никанора. По смерті митрополита Іоанна Теодоровича у 1971 р. владика Мстислав очолив УПЦ в США.

Таким чином уже на початку 70-х років XX ст. митрополит Мстислав об'єднав своєю харизмою дві впливові церковні організації української еміграції: УПЦ в США та УАПЦ в діаспорі. Значимість цієї події відзначали представники обох церков.

Ідея української церковної єдності повсякчас спонукала його до подолання упереджененостей щодо інших конфесій, максимального використання засобів міжцерковного діалогу. Тому не випадково, що широко розуміючи проблему церковного поєднання, владика Мстислав взяв участь у роботі II Ватиканського собору в якості оглядача та здійснив візит до Константинопольського патріархату, де зустрівся з патріархом Афенагорасом Першим. Ці події відбулися 1963 р. Відомо, що архиєпископ Мстислав зустрічався з Комісією кардинала Беа та представниками Конгрегації Східних церков у Римі. Було досягнуто домовленостей про другий етап переговорів щодо майбутнього УПЦ в США.

1972 року митрополит Мстислав ще двічі зустрічався із Вселенським патріархом Афенагорасом у справі становища Української православної церкви.

Хоча згадані візити справили суперечливий вплив на церковне середовище (резонуючи спротив діям владики Мстислава з боку частини української ієрархії на еміграції та стимулюючи протидію з боку Московської патріархії), вони були реальними кроками пошуку розв'язання вузлових проблем канонічного статусу українських православних єпархій.

Отже, не випадково саме церковно-дипломатичні зусилля владики Мстислава, спрямовані на об'єднання українських церков і визнання їх Вселенським патріархатом, стали у його архіпастирському служінні предметом особливої зацікавленості та активності. Саме ця активність знайшла і донині знаходить поцінування в українському церковному середовищі. Архиєпископ Харківський і Полтавський Ігор (Ісіченко), осмислюючи проблеми новітнього поступу української церкви та інтегрованість у цей поступ зусиль владики Мстислава, зважає на скарб його досвіду: "довгі роки вів систематичний діалог із Вселенською Патріархією".

Суттєві і гідні подиву зусилля архиєпископа Мстислава у діаспорі були спрямовані на зміцнення авторитету УПЦ, розширення інформації про неї в усьому світі. Для успіху цієї справи йому потрібно було налагодити широке інформування світової, а передусім – американської, спільноти про українське православ'я, створити єдиний духовний центр церкви, розширити церковну інфраструктуру, розбудувати духовну освіту. І він це блискуче виконав.

Яскравою складовою цього напрямку діяльності владики Мстислава стало заснування центру українського православ'я у місті Саут Баунд-Бруку, штат Нью-Джерсі, США. Адже до 1950 р. православні українці в США не мали єдиного духовного центу. Осідок об'єднаної церкви знаходився у Філадельфії [10, с.3383]. Владика Мстислав почав розробляти і втілювати новий проект. Він ініціював і збудував церковно-меморіальний комплекс, який складався з Консисторії, друкарні, бібліотеки, музею, духовної семінарії Святої Софії, церкви-пам'ятника мученикам за свободу України, редакції журналу "Українське Православне Слово".

Осердям центру став величний храм – Церква-Пам'ятник святого апостола Андрія Первозванного. Храм-пам'ятник збудували в пам'ять про всіх синів України, які поклали своє життя за право України і її народу на вільне життя. Храм возвели за проектом визначного церковного архітектора Юрія Кодака (сина письменника Степана Васильченка). Його споруджували 15 років і освятили у 1965 р. Графічний обрис цього храму згодом зайняв центральне місце на екслібрисі – книжковому знаку – патріарха Мстислава, який йому виготовив заслужений художник України Микола Стратілат .

Коло церкви було відкрито український пантеон – православний цвинтар, на котрому знайшли вічний спочинок визначні особи українського церковного й національного життя, які упокоїлись у США, Канаді та інших країнах світу.

На території центру знайшлося місце і для будинку для постарілих самотніх людей. До музею владика безкоштовно передавав експонати, цінні історичні документи. Постійно піклувався про поповнення бібліотеки. Сам дарував не лише сучасні книги, а й стародруки, які викуповував у приватних власників.

Серед вагомих просвітницьких ініціатив владики Мстислава стало ініціювання підготовки історії УПЦ. Ідею успішно реалізував відомий науковий і громадсько-церковний діяч професор Іван Власовський, підготувавши чотиритомний "Нарис історії УПЦ". Після публікації першого тому видання, владика благословив його переклад англійською мовою. У 1956 р. він вже побачив світ. Митрополит Мстислав вірив, що праця І.Власовського "поправить в свідомості священиків історію Церкви", що ця "правдива історія УПЦеркви знайдеться в кожній православній родині, а в першу чергу в руках нашої інтелігенції".

Напередодні 20-ї річниці трагедії Голодомору 1932–1933 рр. в Україні владика Мстислав організував важливу інформаційну кампанію з метою розкрити штучну природу голоду і показати антилюдську суть сталінізму та більшовизму. Цю кампанію підтримала УГКЦ у США.

Потужним напрямом діяльності владики Мстислава була його міжнародна правозахисна діяльність, спрямована на оборону української церкви та її діячів. Для цієї оборони він використовував найменші можливості.

1949 року у своєму зверненні до Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй архиєпископ Мстислав нагадав про мучеництво українських церков за радянської влади [7]. Історична правда полягала в тому, що у 20–30-ті рр. XX ст. ієрархію УАПЦ у 1930-ті роки було знищено майже повністю. Тоді церква втратила понад тридцять єпископів, більше тисячі священиків. В Україні не лишилося жодної парафії УАПЦ. Уцілів єдиний єпископ Іван Теодорович, надісланий ще до настання масових репресій на служіння у Канаду.

У жовтні 1954 р. владика Мстислав свідчив перед комісією Конгресу США про переслідування церкви в УРСР, а на початку наступного року – на слуханнях із цієї справи у Палаті представників. У квітні 1968 р. він нагадав про гоніння на віруючих в СРСР на Тегеранській міжнародній конференції з дотримання прав людини [7].

У контексті оборони церкви і віри доречно пригадати, що саме владика Мстислав першим у діаспорі (ще до утворення Митрополичого фонду у 60-х роках) опублікував роман О. Гончара "Собор". Серед причин цієї ініціативи владики було не тільки його розуміння художньої цінності твору (з образністю мови, багатством прислів'їв та приказок), але й бажання ознайомити, донести до діаспори майстерне і дошкульне розвінчання О. Гончаром антиукраїнської, аморальної, бездуховної суті тодішнього компартійного керівництва УРСР.

Побувавши у травні 1977 р. в Англії, владика Мстислав відвідав відомий у всьому світі Кестон коледж (графство Кент), при якому працював Інститут дослідів релігії в СРСР і країнах Східної Європи. Владика подякував директорові інституту каноніку Майклу Бурдо за захист українських борців за свободу, що переслідувались, сиділи у в'язницях, та передав інститутові документи про дисидентських рух в Україні. Символічно, у контексті роботи нашої конференції, що зовсім недавно – менше місяця тому, у Чернігові відбулася наукова конференція про релігійне підпілля в СРСР за участю самого Майкла Бурдо, нині, – президента Кестонского інституту.

Відвідини коледжу владикою Мстиславом мали важливе значення для інформування світової спільноти про стан свободи і сумління в Україні. Через Бі-Бі-Сі, "Голос Америки", Радіо "Свобода", радіо "Ватикан" коледж розніс правду про справжній стан релігії в Україні.

Владика послідовно виступав на захист українського священика, радянського політичного в'язня, отця Василя Романюка – майбутнього патріарха Володимира. Восени 1977 р. священик Василь Романюк звернувся з листом до митрополита Мстислава, прохаючи вважати його приналежним до Української Автокефальної Православної Церкви [9]. На долю цього священика владика неодноразово привертав увагу американського керівництва, зокрема президентів: Д. Картера, відомого оборонця релігійних свобод у всьому світі, баптистського пастора, а також пізніше – Р.Рейгана.

Владика Мстислав докладав значних зусиль для полегшення долі дисидентів в Україні та інших республіках СРСР. Серед іншого, він застосовував посередництво англіканської церкви, залучав до цієї справи представників Константинопольської патріархії. Адміністрація США змушена була реагувати на постійні нагадування владики Мстислава про долю в'язнів сумління: генерала Петра Григоренка, Миколи Руденка, Олеся Шевченка.

Владика звертався до численних світових громадських установ на Заході, які стежили за виконанням в СРСР постанов Гельсінкського Заключного акту щодо прав людини у 1975 р. У червні 1977 р. владика Мстислав звернувся від імені Церкви до учасників Белградської конференції країн, що підписали Гельсінкський акт. Згадав про мучеництво у концтаборах СРСР не лише релігійних діячів, а й світських осіб – В'ячеслава Чорновола, який разом з іншими в'язнями оголосив 100-денне голодування, домагаючись офіційного статусу політв'язня. Владика ініціював утворення комісії з прав людини при найбільших українських громадських організаціях світу: Світовому Конгресі Вільних Українців, Українському Народному Союзі, Українському Конгресовому Комітеті Америки.

Владика Мстислав листувався з українським науковцем із Словаччини Миколою Мушинкою, що було непросто через "залізну завісу соціалістичного табору". Мушинка спромігся передати Мстиславові матеріали про дисидентський рух в УРСР та Чехословаччині. Ці матеріали були використані у 1983 р. та надалі в інформаціях про релігійне і національне гноблення в УРСР.

8 листопада 1985 р. відбулася зустріч владики Мстислава та ще 20 ієрархів християнських церков у Білому домі з президентом США Р. Рейганом. Під час ділової зустрічі владика Мстислав дав Рейгану інформацію про переслідування християн в Україні.

Окремою сторінкою діяльності владики Мстислава в діаспорі було увіковічення 1000-літнього ювілею християнської України. Митрополит Мстислав доклав багато сил до відзначення цього ювілею.

У 80-х рр. XX ст. у всіх куточках світу, де проживали українці проводилися ювілейні святкування визначної дати: 1000-ліття хрещення Русі. Владика Мстислав, як митрополит українців діаспори, не тільки брав участь, а й організовував ці заходи, особисто був присутнім, на них де б вони не були: у Нью-Йорку, Баунд-Бруку, Лондоні тощо. Велику кількість заходів було ініційовано та організовано у США. Про них доходили звістки навіть в СРСР. Радянських пропагандистів, наприклад, вразив той факт, що УПЦ в США, керована митрополитом Мстиславом, проголосила про намір зібрати 3 млн. доларів на увічнення пам'яті про цю видатну християнську подію [5, с. 101].

Підготовка до ювілею набувала екуменічного характеру і дедалі більшого масштабу. Ці риси були настільки виразними, що їх не можна було закрити "залізною завісою". Тому радянському читачеві у ті роки повідомляли, що "готуючись до 1000-ліття запровадження християнства на Русі, духовенство УАПЦ співпрацює з уніатами в різних комісіях, пише "дослідження", в яких фальсифікує історію християнства на Україні" [16, с. 80].

Урочистості передбачали наукові конференції, просвітницькі лекторії, духовні концерти, екскурсії до пантеону.

Окремо варто визначити велику роботу митрополита Мстислава з підготовки публікацій наукового і популярного характеру, передусім для віруючих і громадян в Україні для глибшого ознайомлення з історичними традиціями УАПЦ, пошанування її видатних діячів і мучеників.

На Різдво в січні 1986 р. владика Мстислав дав благословення публіцистам і громадським діячам Осипу Зінкевичу й Олександру Воронину укласти історичні матеріали про мучеництво українських християн – перший том "Мартирології Українських Церков". Журнал "Українське Православне Слово" публікував заклики надсилати до видавництва "Смолоскип" документи, фото про знищених і ув'язнених людей за віру в Бога в Україні. У свій 88-й день народження, 10 квітня 1986 р., владика Мстислав. писав у передмові до першого тому "Мартирології": "Мучеництво Української Православної Церкви не вкласти і в сотню томів "Мартирології" [19, с. 9].

Фундаментальна "Мартирологія…" (понад 1200 сторінок тексту!) побачила світ 1987 р. Їй судилося стати своєрідною документальною історією української православної церкви. Це була новаторська праця. Аналогів їй не існувало.

16 серпня 1987 р. у Саут Бавнд Бруку було відкрито пам'ятник княгині Ользі. Його виконав відомий скульптор Петро Капшученко – автор пам'ятника митрополитові Василеві Липківському, спорудженого там же 1983 р.

Владика Мстислав організаційно та фінансово підтримав пропозицію Володимира Колісника щодо видання з нагоди 1000-ліття хрещення Русі грамзаписом усіх творів видатного українського композитора, автора численних музичних церковних творів Дмитра Бортнянського. Він вважав це поверненням композитора українцям, якого радянське музикознавство визнавало за російського.

1988 р. УПЦ в США оголосила Святим ювілейним роком.

Відзначаючи 29 травня 1988 р. ювілей хрещення Русі, на відкритті пам'ятника князю Володимиру у Лондоні, у промові владика Мстислав передрік швидкий розпад СРСР, припинення русифікації України, легалізацію українських церков.

Цікава деталь, колишній політв'язень священик Василь Романюк прибув до Канади, де поблизу Гамільтона відбулася кульмінація святкування 1000-ліття хрещення (5–7 серпня 1988 р.).

Отож, участь владики Мстислава у ювілейних заходах з нагоди 1000-ліття хрещення Русі вносила в них потужне організаційне начало. Вона яскраво маніфестувала усьому світові християнський вибір України, привертала увагу до проблем переслідувань релігії в СРСР, трагічної долі української церкви, знищеної більшовицьким режимом, демонструвала відкритість українців до цивілізаційно-культурного діалогу на засадах християнської єдності і громадянських свобод. Активність, знакові події та різноманіття форм цієї діяльності закладали основи нової України, яка формувалася у надрах комуністичного режиму, прискорюючи його крах.

Видатною історичною місією діяльності владики Мстислава стало поєднання духовного лідерства у діаспорі та в Україні. Митрополит Мстислав енергійно підтримував рух за відродження Української Автокефальної Православної Церкви, який посилився на Батьківщині 1988 р. – у рік тисячоліття Хрещення Русі, тим самим динамізуючи процеси політичних реформ горбачовської "перебудови". Проте це питання, яке для владики Мстислава постало кульмінаційним сюжетом його долі, настільки важливе, що його варто залишити для спеціального більш детального огляду.

Духовні надбання владики Мстислава стали підсумком його насиченої долі. Вони цінні життєвим досвідом та історичними уроками. Ці надбання навчають нас розуміти важливість Христової церкви, значення віри батьків, цінність християнських традицій. Вони навертають нас до поцінування здобутків попередників, значимості духовної освіти, християнського виховання, толерантності, виваженості у спілкуванні зі світом. Разом із тим, діяльність владики Мстислава слугує прикладом безкомпромісності, послідовності і цілеспрямованості у відстоюванні найвищих християнських цінностей і загальнолюдських принципів, самовідданого служіння Україні. Його духовний спадок закликає нас до єдності, якої він прагнув, до органічного поєднання справи духовного відродження зі справою відродження національного.

Місце поховання патріарха Мстислава, Бавнд-Брук, США

ВИСТАВКА

"ЧАС ДУШІ" ПОЕТА

…з якої порожнечі, Боже правий,
із коренем душі, з глухих горнят –
воно добуте кров'ю, слово правди! –
Володимир Затуливітер

За кілька місяців письменнику Володимиру Затуливітру виповнилось би 70. Та доля не дала прожити й повних 59. Але козацька мужність характеру й чітке відповідальне усвідомлення свого завдання на землі "навперекір судьбі" (ось уже 10 років минуло, як прикликали його небеса) душа поета продовжує свою невтомну працю і не перестає нас дивувати новими відкриттями своїх "нестримних мовних чудодійств" (Іван Дзюба "На трьох континентах"), які знаходяться у його рукописній спадщині. Воістину, душа його жива і не перестає трудитись, вірно служить нам, тому такою притягальною силою володіє його слово правди.

Нині у Музеї Книги і Друкарства на території Києво-Печерської лаври експонується виставка "Ч А С Д У Ш І" із фондів Літературного музею Володимира Затуливітра, присвячена 70-річчю від дня народження поета (6 червня – 10 липня 2013 р.) До неї ввійшли рукописи, книжки, фото різного періоду життя, документи, особисті речі поета.

Експозицію відкриває цілюща ікона Охтирської Божої Матері. Далі у вітрині – поетові Біблія і Кобзар, що були знайдені поряд із стосами рукописів на робочому столі 15 січня 2003 року у бучацькій хаті нагло загиблого поета, у хаті, де ще тиждень тому на останньому фото вона така біла-біла, прибрана ік Різдву, з букетиком сухих квіточок у вазочці, із саморобками з коріння на комінці, з ялинкою на покуті під Святим Миколаєм і чистенькими фіранками, а тепер усе це чорне, як трагедія несправедливо жахливого кінця. Чорне, бо підпалений ватяний матрац, кинутий на підлогу, а на нього кинуте тіло поета, не горів, а тлів і коптів. Обласна судмедекспертиза виявила цю кіптяву в легенях. Певно, що, кинутий на підлогу без свідомості, він іще довго дихав, як і маленький песик Діщ, який дуже любив хазяїна (на останньому фото ми бачимо його на руках Поета). Тож, певно, якби не було чужака в хаті, песик би від хазяїна не відійшов (його знайшли на кухні)...

Центром виставки є класичний фотопортрет Володимира Затуливітра – над вітринами із його поетичними збірниками. Бачимо сім книжок поезії, виданих за життя, чотири книжки видані Фондом та вибране "Тернова гора" (К. Український письменник". 2012 р.), книжки перекладів і збірники із статтями Івана Дзюби, Миколи Ільницького, Володимира Моренця, Анатолія Гризуна...

Найтепліший в експозиції, мабуть, родинний куточок. Тут батьки Іван Кузьмович та Галина Антонівна, тітка Анастасія Кузьмівна, у якої частенько ночував школяр Володя, бо до рідного хутора Веселого від Яблучненської десятирічки – кілометрів зо п'ять пішака. Пам'ятаємо у "Чаші жертовній" вірш "Пам'яті батькової сестри": "Померла тітка Настя. Привезти не просить їй із столиці хідні капці-м'якуші..." А ось Володимир Іванович із сестрами – покійною Марією Іванівною та Ніною Іванівною, яка зараз мешкає у Харкові. Цікаве весільне фото двоюрідного брата Миколи Коваленка із дружиною Надією, на ньому багато яблучан, родичів і сусідів.

Перший Сумський період представляють студентські фото, на яких можна побачити й улюблених учителів: Пилипа Трохимовича Гаврилова, декана філологічного факультету Сумського педагогічного інституту ім. А. С. Макаренка та керівника інститутської літературної студії "Орфей" Миколу Пилиповича Мінакова. У цей період і склався поетичний збірник (навряд чи то був перший, адже Володя горів поезією, навіть вступний твір написав у віршах), звісно ж, не виданий. У рукописній спадщині поета немає ні шкільних, ні студентських віршів – усе спалено автором, як непридатне для світу. Це самоспалення продовжувалося усе життя і мені раз доводилось бути свідком цього. Нещадний до самого себе, вимогливий і самокритичний, вольовий, але люди завжди, як і тепер, тягнулися до нього. Нас приваблює світло, чистота, гострий розум і людське тепло та глибока сердечна довіра Поета.

СЛЬОЗА ІЗ СОЛІ

В село, мерщій в село!
Й нікуди більше –
в село й сніги! В степи, сніги й зірки!
Де гілка зламана так пахне віршем...
Сльоза із солі – в горлі каменем
гірким.

Гірким, мов провесна. Гірким
як юність.
Над гіркоту немає чистоти!

Недовго викладав німецьку мову молодий учитель у Переволоцькій середній школі Бучацького району на Тернопільщині, – забрали в армію (зв'язківцем) на острів Даманський. У цьому періоді бачимо "Опір часу" – збірник поезій на 262 сторінки і теж невиданий. (В періодиці, звісно ж, були публікації).

Другий Сумський період – 13 років журналістської роботи в обласній газеті "Ленінська правда" (нині "Сумщина") засвідчують фото із життя кореспондента. І, нарешті, 1973 року виходить перша поетична збірочка "Теорія крила". Вона відразу привернула увагу критиків і літературознавців. Уже до наступної збірки "Теперішній час" (1977) передмову написав відомий літературознавець Леонід Новиченко, наголошуючи на філософській самобутності поетичного мислення Володимира Затуливітра. У той же час писав Володимир Іванович і прозу, але тримав це в таємниці. Лише зараз, розбираючи рукописи прози, виявилися роботи, які він писав і переписував не один раз, вдосконалюючи...

Найширше представлений Київський період. Він охоплює 20 років плідної письменницької, редакторської й видавничої роботи на відповідальних посадах у великих видавництвах "Молодь" та "Дніпро", у часописі "Сучасність", у видавництві "Основи" Соломії Павличко, а ще зрідка талановитий і досвідчений журналіст виступає в пресі з гострими статтями. Ось хронологія видання його збірок поезії: 1982р. – "Тектонічна зона"; 1984 – "Пам'ять глини"; 1985 – "Зоряна речовина"; 1986 – "Полотно"; 1988 – "Початкова школа"; 1991 – "Четвертий із триптиха" (готова до видання, але вийшла друком у 2004 та 2009 рр.). Кожна збірка – неповторна, новаторська, вражає розмаїттям поетичних форм, нововведеними мовними напрацюваннями, інтелектуальною глибиною, вільними (аж до свавільності) відносинами з часом: він то повертає його назад, то зупиняє, то прискорює, а то пролітає далеко вперед "...мені мов світу білого замало і кошиків галактик всіх світів", і все це в пошуках істини, бо – ліричний поет. Хоч нерідко високого громадянського звучання, але без дидактики й пафосу, а з тяжким болем:

Мій народе,
народуго,
народику рідний!
Що ж пороблено з нами?
Невже є такий гріх,
за який
маю вирок довічно каратися
тобою?

Останнє десятиліття XX століття – 90-і роки поет укладав одну збірку за другою і, не маючи змоги видати, – розсипав. У архіві зберігаються п'ять титульних сторінок поетичних збірників... Звісно, деякі підбірки Володимир Іванович щороку публікував у журналах "Сучасність" та "Українська культура". Лише 2009 року вони вийшли друком у книжці "Чаша жертовна". Але ж невідомо, скільки написаних у той час поезій втрачено назавжди...

Найменший у житті поета, але великий в експозиції — Бучацький період. Поет виїхав у с. Бучак (раніше було Бучаки) Канівського району Черкаської області ранньої весни 2001 року на запрошення свого довголітнього друга архітектора Вадима Бородіна. Оселився там у його саманній хаті на хуторі біля Дніпра. Топив піч, заготовляв дрова (навкруги – ліс). Згодом садив город, збирав гриби, горіхи і трави, консервував на зиму овочі й садовину (її повно у садках відселених бучаківців). Друг навідувався із дружиною та дітьми, привозив каву, цигарки, нову редакторську роботу із видавництва чи зарплату...

Природа й самота спонукали до творчості: збірка поезій "Ненаписані пейзажі" (незавершена, але укладена автором 2002 р.), повісті "Діжа" та "Пастухи бджіл"...

В експозиції цього періоду також багато матеріалів, які свідчать про пошанування пам'яті Поета: фотознімки із щорічних Затуливітрівських читань і на Козацькому шпилі, де покоїться поет, і в його садибі; із молодіжних свят поезії Володимира Затуливітра у Черкасах; вечори пам'яті у Києві й Сумах; знімки Літературного музею Володимира Затуливітра у Бучаку (їх там було два; обидва спалені); із виставок музейних фондів у столичних музеях.

Багата виставка рукописами поезій та іще невиданої прози, записниками поета, робочими зошитами, документами, особистими речами.

Тут ми бачимо й уроки із вивчення творчості Володимира Затуливітра, розроблені вчителями Канівщини; дослідницьку роботу Ірини Артеменко, учениці 10 класу Яблучненської ЗОШ І-ІІІ ст. (директор школи Л. Ковака); автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук Ю. Мендель (керівник професор Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка Ю. Ковалів) та Т. Чепурняк (керівник – професор Кам'янець-Подільського Національного університету імені І. Огієнка О. Рарицький).

Прикрашають виставку й художні полотна: акварелі Тамари Недошовенко та Миколи Нечвоглода, графічний портрет Поета Миколи Стратілата, портрет Поета олією Валерія Боженка.

Звертає на себе увагу авторська робота народної майстрині Людмили Клюй: рушник Володимира Затуливітра, вишитий образами, навіяними поезіями мистця. Він уже виставлявся раніше і минулого року зайняв перше місце на виставці у м. Дніпропетровську.

Вся виставка оздоблена вишиваними рушниками, у хрестик і гладдю, по полотну й коленкору. Для мене найрідніші рушники вишиті моєю мамою Євдокією Кирилівною на гостролуцькому конопляному полотні та рецетові домоткані скатерті й рушники із мого села.

Є на виставці й нездійснені проекти, розроблені довголітнім директором Літературного музею Володимира Затуливітра Вадимом Бородіним. Це – Меморіальний комплекс Володимира Затуливітра у Бучаку, затверджений Канівською районною держадміністрацією, та Меморіальний сад Володимира Затуливітра. Дід Кузьма у 20-х роках посадив і виростив сад у степу, а ми восени 2008 р. на території Меморіалу посадили 50 сортових яблунь із Мліївського заказника. Кожна яблуня мала бірочку з ім'ям свого садівника – відомого діяча культури. Висаджені із таким завзяттям і любов'ю дерева прийнялися, перезимували і, замість того, щоби щороку розширюватися, й прикрашати глиняні Канівські гори, ... були викрадені...

Нездійсненою мрією залишається й проект села Мистецтв у Бучаку, теж розроблений архітектором В. Бородіним. Для нас не є прикладом сади Піссарро або Клода Моне в Живерні і багато інших мистецьких садиб, які живуть і після смерті їх знаменитих господарів; палац Гримальді в Антибі перетворили в музей Пікассо, а картини нашого знаменитого на весь світ, дивовижного нашого художника Івана Марчука щільно складовані на підлозі у малюсінькій майстерні ... У них – мистецтво шановане і збережене, а у нас – "страшний бучацький рай...".

Та все ж люди цінують і шанують своїх мистців. Сердечно дякуємо всім, хто сьогодні, в День журналіста, прийшов на відкриття виставки, зокрема, письменникам: Василеві Довжику, Наталі Клименко, Юрію Коваліву, Володимиру Морданю, Василеві Портяку, Сашку Сопронюку, Раїсі Харитоновій, Олександру Шугаю, художнику Миколі Нечвоглоду, виконавчому директору Сумського земляцтва Ірині Родченко, редактору українського радіо "Культура" Світлані Свиридко, знімальним групам із телеканалів УТР і ДТРК "Культура" та всім присутнім, які шанують творчість Поета і пам'ять про нього.

Літературно-мистецький фонд Володимира Затуливітра щиро дякує керівництву Національного музею Книги і Друкарства – директору В. Бочковській та її невтомному заступнику Д. Палію, делікатним та уважним співробітникам за турботи з облаштуванням виставки. Я не обмовилася. У цьому музеї зберігаються такі безцінні національні раритети книгодрукування, що ми давно вважаємо його Національним музеєм Книги і Друкарства. І це – не лише моя думка.

Щиро дякуємо постійному нашому ведучому поету Петрові Засенку.

Запрошуємо всіх відвідати виставку, занотувати свої враження у Книзі відгуків, а також запрошуємо всіх-всіх на 11-і Затуливітрівські читання у Бучак 28 липня цього року. І, звісно ж, – читайте й збагачуйтеся поезіями Володимира Затуливітра. Відбожа душа його працює для нас: "Мій вірш сьогодні пише Україна веденними, всеноищними жнивами."

Любов СНІСАР,
голова фонду
Володимира Затуливітра

На світлині: Любов СНІСАР презентує експозицію.

УКРАЇНСЬКІ ЛИЦАРІ

"СПІВАЙМО РАЗОМ!.."

З історії та життєвої філософії хору "Гомін"

Катерина МІЩЕНКО

Леопольда Івановича ЯЩЕНКА сьогодні добре знають і в столиці, і в далеких куточках України, і за кордоном. Його складна доля, непересічний талант композитора, любов до народної пісні і безмежна доброзичливість до людей вилилися в унікальне явище сучасної української культури – етнографічний хор "Гомін", або, як його частіше називають кияни, "хор Ященка". І для багатьох сьогодні Ященко вже невіддільний від "Гомону", повсякденними клопотами якого він живе ось уже понад сорок років.

Ясна річ, так було не завжди. Було дитинство в Києві – поранене, бо дуже рано втратив матір; була німецька окупація і передчасна смерть батька; було багато нелегких доріг-стежок, по яких хлопцеві, а згодом юнакові довелося пройти разом з тіткою Галиною, батьковою сестрою, яка замінила йому всю родину. Але вроджений оптимізм, різнобічні обдарування і щаслива зірка допомагали долати труднощі. І сьогодні, згадуючи повоєнні роки, коли доводилося мандрувати по селах і за гірку людську копійку малювати з фотокарток портрети загиблих на війні, Леопольд Іванович каже, що саме ті мандрівки заронили в душу міського хлопця зчудування і любов до села з його правдивим життям, проникливими піснями і тією глибиною, яка незримо відчувалася за кожним виспіваним словом…

Вступивши після школи до політехнічного інституту, молодий Ященко продовжував шукати себе на мистецьких теренах: хотілося бути і співаком, і художником, і композитором… Два місяці навчався в художньо-промисловому училищі. Але вирішило його долю відвідання Київського музичного училища, куди талановитого хлопця зарахували серед навчального року – на факультет хорового диригування.

В училищі фахову дисципліну викладав Павло Муравський. Згодом, у консерваторії, на історико-теоретичному факультеті, Леопольдові Ященку поталанило вчитися ще й у таких відомих нині композиторів і педагогів, як Пилип Омелянович Козицький (історія музики і фольклористика), Онисія Яківна Шреєр-Ткаченко (фольклористика) і Лев Миколайович Ревуцький (композиція)…

"Перед вступом до консерваторії я вперше побував у фольклористичній експедиції, – згадує Леопольд Іванович. – Поїхати в село і послухати пісень – це було щастя, і коли я почув, що є такий Інститут фольклору та етнографії, то зразу зрозумів, що це – моє. І щоліта на канікулах виїжджали й записували…"

Ті мандрівки лишили по собі багато спогадів. Без магнітофонів, без жодної техніки – тільки з блокнотом і олівцем у руках доводилося записувати шедеври народного генія. А пісня ж у селі на вигоні ллється вільно і зовсім не хоче зважати на "книжника", якому треба встигнути відчути й зафіксувати на нотному папері всі її звороти і нюанси, що частогусто не підпорядковуються жодним музичним канонам…

І незабутніми були враження від людей. "Отак сів одного разу під тином – перепочити і з'їсти окраєць хліба – а з хати вийшла дівчина, і глечик молока виносить. Вип'єш, каже, то поставиш у сінях, – і пішла на роботу… Хто я їм? Чужий, незнайомий хлопець. Хата незамкнена, і бідність така у ній, але чисто. А те молоко, може, було єдине, що вони мали…"

З 1951 року Інститут вже мав на озброєнні два магнітофони "Дніпро". У вантажну машину з фургоном ставили величезний пристрій, і так їздили в Карпати, на Полтавщину, на Буковину… "От лише на Буковині було дві експедиції – і вже товстий збірник таких оригінальних пісень! Цю ж роботу отак би й продовжувати систематично – і по Полтавщині, і по Чернігівщині, і по всіх регіонах… Тоді там яке багатоголосся було – багатюще! А до того часу опубліковані записи були переважно одноголосні…"

З теплом і вдячністю говорить сьогодні Ященко про музикознавця Миколу Максимовича Гордійчука, який був його керівником в аспірантурі; про завідуючого відділом Валер'яна Даниловича Довженка – він, хоч і не був фольклористом, спрямовував роботу в належне річище: поруч із видаванням обов'язкових збірників штучного "радянського" фольклору, збирали й справжні пісні…

Від колег Леопольда Івановича довелося колись почути таку історію.

…Десь у п'ятдесяті роки виїздила з Києва експедиція, у складі якої був і Ященко. Експедиція та мала на меті насамперед збирання радянських пісень і частівок. Збирали їх по районних будинках культури та клубах, де були свої самодіяльні "творці". На записування справжніх пісень часу залишалося небагато: переїжджали з села в село щодня. І трудова дисципліна диктувала: ні кроку від гурту, всі їдуть і працюють разом.

Приїхали в село, записали там, що треба, туди-сюди – а Ященка немає! Де він? Знайти! Догнать!..

Знайшли. У перших сутінках надвечір'я гурт людей, що повернулися з важкої роботи, відпочивав душею у розлогій пісні. А поміж ними – й він, щось швидко черкає у блокноті.

"Товаришу Ященко! Це грубе порушення дисципліни! Негайно до машини – час їхати далі!"

Запахло смаленим… І озирнулося від гурту кілька чоловік, з-під брів глянули на столичних гостей: "Їдьте собі з Богом, не мішайте співать! А він – наш, він буде з нами…"

Повертався до Києва з оберемками справжніх пісень. Деякі з них нині звучать у "Гомоні"…

І було так не раз…

Чимало народних пісень потрапило до репертуару столичних та інших колективів із Ященкових експедицій. Шанувальники знаменитого хору імені Г.Верьовки добре пам'ятають такі перлини, як "Та й петрівняя зозуленько", "Кругом Мариноньки", "Ой при лужку, при лужку", "Ой не пугай, пугаченьку", "Раз над'їхав козак з міста"… Черкаський народний хор виспівав "Ой я, молода, на базар ходила", "На городі буркун ягідок не родить"… Звучать по радіо у різному виконанні пісні "Ішло дівча лучками", "Ой мала я у коморі просо", "Глибока кирниця", романс "Нічко цікавая"… Деякі з них стали загальновідомими.

Ященко-фольклорист подавав – і виправдовував! – великі надії. Його кандидатська дисертація "Українське народне багатоголосся", надрукована у 1962 році, стала важливим посібником для музикознавців-фольклористів. Упорядковані ним збірники "Українські народні романси" (1961) та "Буковинські народні пісні" (1963) досьогодні є вагомими й актуальними не лише для науковців, але й для широкого кола шанувальників народної пісні. Були вже видані біографічні розвідки про Порфирія Демуцького та Григорія Верьовку, а остання його книжка, добряче порізана цензорами, вийшла вже у 1970 році – "Державна заслужена капела бандуристів УРСР".

Це все було тільки початком великої роботи з узагальнення побаченого й почутого по Україні про життя народної пісні, історію і розвиток народної пісенної традиції. І безмежно шкода, що репресії початку сімдесятих урвали цю унікальну наукову роботу. Вони ж – репресії – не дали змоги Ященкові закінчити легку й поетичну книжку для дітей, заплановану до видання у "Веселці"…

Про репресії, які впали на родину Ященків після того, як Леопольд Іванович, а разом з ним і його дружина, відомий етнограф Лідія Григорівна Орел, 16 квітня 1968 року підписали листа проти закритих судів над політв'язнями, писалося вже не раз. Були й обшуки, й арешти… У долі цієї родини, як у краплині води, відбилися сотні й тисячі тернистих доріг української інтелігенції; і тільки дивом, з Божої ласки їм вдалося уникнути таборів і заслання. Цю страшну і справді детективну сторінку їхнього життя, з якої, власне, й почалася історія "Гомону", гарно дослідив журналіст-гомінчанин Валерій ЯСИНОВСЬКИЙ (стаття "Дивак", журнал "Дніпро", 1991 р., №6).

Серед тих, хто позбувся роботи після підписання листа-протесту, був і Леопольд Іванович. І треба було шукати іншої, щоб забезпечувати свою численну родину – вже ж бо мали двох синів, а з ними мешкали й мати Лідії Григорівни, і його рідна тітка Галина…

Ходив по підробітках, часом під чужим прізвищем; зрештою опинився в камері попереднього ув'язнення – "за тунеядство"… Там його знайшла дружина і домоглася побачення. "Ситуація була для мене, сказати б, доволі нестандартна, і роїлися в голові різні образи музичні. То я й спитав тоді у жінки: чи принесла мені нотного паперу?.."

Згодом Лідія Григорівна поскаржилася комусь із знайомих, і ця історія стала широко відомою. Її розповідали вже як анекдот. "Ну, ясна річ, переживав, – виправдовується сьогодні Леопольд Іванович, – і страшно було, але ж ті переживання треба було у щось втілити! У мене такий підхід до цього – утилітарний…"

Хтозна-чим би те закінчилося, але допомогли добрі люди – Ґеорґій Майборода, який був на той час головою Спілки композиторів, Михайло Кречко… І домоглися, щоб колегу звільнили з-під арешту.

Але й поміж грозовими хмарами Ященкові знову засяяло сонце. На початку 1969 року знаний у Києві скульптор, художник і збирач народного мистецтва Іван Макарович ГОНЧАР підказав цікаве й нелегке завдання: спробувати відродити народні календарні звичаї на терені великого міста. Тож і відбулися тоді перші веснянки – 13 квітня, на Великдень…

І "загомоніли" Дніпрові схили: створений зусиллями репресованого композитора хор збирався на співи просто неба. Це були друзі, однодумці, випадкові знайомі – просто собі кияни, різні за віком, професією, вподобаннями. Проте у ті часи їх об'єднувала не лише пісня – прийшовши на співи, кожен тим самим приміряв на себе небезпечний ярлик "націоналіста"…

Незважаючи на пильний нагляд спецслужб, хор, що прибрав назву "Гомін", співав майже виключно українські народні пісні, вперто обминаючи увагою "радянський фольклор" та пісні про партію, без яких не міг існувати жоден легальний співочий колектив.

То були часи брежнєвського застою, боротьба з інакодумцями набирала обертів. Співати в "Гомоні" стало небезпечно – за це звільняли з роботи, позбавляли можливості вчитися. Протистояння ставало тим гострішим, чим більше "Гомін" виходив на люди. Весняні хороводи за участю всіх охочих, незапланований пісенний супровід першотравневих демонстрацій, масові співи біля пам'ятника Шевченкові 22 травня, свято Купала і навіть щедрування біля міської новорічної ялинки супроводжувалися інцидентами з міліцією та переслідуваннями.

Непідвладний офіційним структурам "Гомін" проіснував лише до 1971 року, коли його ліквідували як націоналістичний, а його керівника остаточно позбавили права працювати за фахом, виключивши зі Спілки композиторів. Попереду в Ященка було тринадцять років поневірянь по тимчасових підробітках, а народні звичаї та свята у столиці, як і раніше, замовчувалися та підмінювалися штучними сурогатами.

Здавалося б, усе скінчилося: винних покарано, пісенну стихію впокорено. Але "Гомін", хоч і затих, не пішов у небуття: як тільки повіяло перебудовою, він знову відродився. І на чолі його знову стояв той дивний чоловік з незвичним ім'ям – Леопольд Ященко.

Спершу співали стихійно, на алеях Гідропарку, далі – у холодну пору року – в "червоному кутку" одного з ЖЕКів. А з 1985 року хор офіційно приписаний до Будинку культури Київметробуду; згодом колектив поновив свою назву "Гомін".

Закінчення на 12-й стор.

Юрій ШЕПЕТЮК та Ірина СОКОЛОВСЬКА вітають Леопольда ЯЩЕНКА від імені КУНу

ЦЕ – НАША ІСТОРІЯ

ЙОГО ДОЛЯ – ДОЛЯ УКРАЇНИ

19 травня ц.р. на площі Шашкевича у Львові, перед колишньою тюрмою на Лонцького, відбулося скорботне віче, присвячене в'язням, знищеним чи репресованим у 1939-му і 1941–1946 роках минулого століття.

Віче проводив голова Секретаріату ЛОО КУН Ігор Данилиха і, як головний мотив між виступами, використовував безсмертні вірші Василя Стуса.

Запам'яталася промова голови Товариства політв'язнів та репресованих Петра Франка, який згадав першого в'язня-українця російської імперії – Петра Калнишевського. Саме у липні 1775 року нашу українську Запорізьку Січ оточило московське військо і зажадало козакам піддатися. Багато козаків хитрістю вирвалися із царського полону, але тих, хто залишився, в основному – старші козаки, забрано у полон. Усі скарби Січі, яку зруйнували вщент, москалі забрали в Москву.

Найбільше постраждав Петро Калнишевський, якого без суду і слідства відправили в довічне заслання і ув'язнення. Кошового Калнишевського царські посіпаки вивезли на далеку Північ і там замурували в Соловецькому монастирі, залишаючи тільки мале віконце, через яке подавали йому хліб та воду. Останній кошовий отаман запорізьких козаків провів чверть століття в нелюдських умовах, аж до 1801 року, де він добровільно залишився і після "помилування" його Олександром I. Помер 1803 року у віці 112 років. Його могила збереглася. Народився він 1691 року, помер 1803 р. Саме такі дати вказані на надмогильній плиті Петра Калнишевського, яка збереглася до наших днів.

Така ж доля спіткала багатьох видатних українців, яких було вислано на Соловки (в основному в 30-х роках минулого століття) та розстріляно.

Свого часу (50–60-ті роки) львівський художник Микола Волощук також був засуджений на 25 років, перебував на Далекій Півночі 17 виснажливих літ. Повернувся з важкою ускладненою формою туберкульозу. Помер 1978 року.

Вся творчість М.Волощука була присвячена українській тематиці, українській історії. Серед багатьох полотен М.Волощука особливо виділяється живописний (поясний) портрет Петра Калнишевського (олія, полотно, 1972–1974 рр.), про якого на вічі згадав Петро Франко. Художник пише Калнишевського саме за описом українського історика Аркаса: перестарілим, сліпим уже, в сивому ореолі волосся довкруг голови, з довгою розвіяною бородою. Художник добре вивчив часи Запорозької Січі, одяг, зброю, характери. Адже й він мав безліч наукових праць, літературних творів – прози і поезії.

Як бачимо на картині, очі кошового Калнишевського невидющі, і він не бачить тих мізерних променів світла, що проникають крізь маленьке віконце кам'яного мішка на Соловках. Не розстається із своїм козацьким, хоч вже і вицвілим у кольорі від часу, жупаном. Обличчя, зображене художником, вольове, фігура говорить ще про силу і незламність почувань героїчного козацького ватажка. Твір цей високомистецький, увібрав у себе всю силу духу й незламності українського народу, у якому б скрутному становищі він не перебував.

Лідія САДОВА,
м. Львів

НАША МОВА КАЛИНОВА...

ЯК МИ ГОВОРИМО І ПИШЕМО

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
Вибраний круг людей…	Вибране коло людей…
Редакційна летучка…	Редакційна летючка…
Масло рослинне…	Олія…
Молодожони…	Молодята…
Працював у поті обличчя…	Працював у поті чола…
Оборотень…	Перевертень, вовкулака…
Меморіальний пам'ятник…	Пам'ятник…
У кожній минулій передачі розповідали…	У кожній з попередніх передач розповідали…
Недостойна поведінка…	Негідна поведінка…
Пресловута справа…	Горезвісна (сумнозвісна) справа…
Трудні обставини…	Важкі обставини…
Уязвиме місце…	Уразливе місце…
Ґубить свій зміст…	Втрачає сенс…
Давайте назвемо ціни…	Назвімо ціни…
Діяли на нерви…	Нервували, дратували…
Завести годинник…	Накрутити годинник…
Запобігати втрат…	Запобігати втратам…
Захрапіти…	Захропти, захропіти…
Окольним шляхом…	Манівцями (манівцем)…
По заказу…	На замовлення…

Підготувала Марія ВОЛОЩАК

Практичні посібники Марії Волощак **"Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання"**, **"Збірник мовностилістичних порад лінгвістів, літературознавців, публіцистів"**, **"Складні випадки правопису та відмінювання прізвищ і географічних назв"** можна замовити тел. 044-353-19-77, моб. 050-385-91-86, e-mail: voloschak@yandex.ru

УКРАЇНСЬКІ ЛИЦАРІ

"СПІВАЙМО РАЗОМ!.."

Частина учасників хору "першого скликання" прийшли до відродженого "Гомону" й лишаються з ним досьогодні. Тих, хто разом з Ященком знову починав піднімати справу відродження народних звичаїв у Києві, об'єднувала могутня хвиля патріотичного піднесення, що охопила Україну наприкінці 80-х – на початку 90-х років. Першим у Києві хор заспівав "Ще не вмерла Україна", "Боже Великий, Єдиний", "Ой у лузі червона калина" та інші патріотичні пісні, що відіграли свою роль у становленні незалежності України.

Але основним завданням "Гомону" було і є збереження традицій масового співу, що губляться нині серед музико-технічних засобів. Наші співвучі, обдаровані люди з творців пісенної та музичної культури перетворюються на її пасивних споживачів. Середовище "Гомону" – одна з форм протидії паралізуючому впливу мистецького сервісу; тому Леопольд Іванович постійно дбає про розширення співочого кола і щедро ділиться репертуаром з іншими колективами – пісні на те й пісні, щоб люди їх співали!

А репертуар у "Гомону" справді чималий – окрім загальновідомих, понад чотириста пісень з різних куточків України. Більшість їх записані керівником, деякі принесені до хору самими учасниками. "Гомін" виконує також пісні Л.Ященка та інших авторів, які розлітаються по світу і скрізь знаходять вдячного слухача. 1989 р. керівника "Гомону" поновлено у Спілці композиторів.

Бо чи ж дивно, що ця могутня пісенна стихія навіювала Ященку-композиторові самобутні, яскраві твори! Фортепіанні обробки народних пісень для солістів, які охоче виконували Діана Петриненко, Євгенія Мірошниченко, Вікторія Лук'янець… Хорові авторські пісні з неповторним народним колоритом. Колядки та щедрівки, що їх від 1960-х років переспівують київські колективи. Глибокі, настроєві романси… Шанувальники "Гомону" добре знають "Золотистий туман" і "Київське танго". Ще від початку 90-х поміж людьми широко розлетілася пісня "Збираймо воєдино усю свою родину"… Останніми роками композитор частіше звертається до жанру хорової, масової пісні, до творів громадсько-патріотичного звучання.

Після проголошення Незалежності України "Гомін" співає і на багатолюдних майданах, і у військових частинах, і на великій сцені. Діяльність хору та його керівника завжди має відгук серед громадськості, тому й не могла лишитися непоміченою: Л.Ященко в 1993 році став Лауреатом Державної премії ім.Т.Шевченка.

2 червня 1997 року в Києві зареєстровано нове громадське об'єднання: Клуб шанувальників народної пісні "Гомін". У його склад під керівництвом Леопольда Івановича працюють: хор "Гомін", академічний ансамбль "Криниця" (при Будинку вчених), чоловічий гурт "Козаки" та гурт музик – родина Вербовецьких. Окремою формою роботи є недільні співи з вільним відвідуванням, на яких всі охочі можуть поповнити свій репертуар легкими й доступними народними піснями, підучитися співати. Часто відвідувачі недільних співів згодом стають "гомінчанами"…

І від перших днів свого існування "Гомін" не вміщався в усталені межі поняття "хорового колективу". Тут не було стабільного складу учасників, ані затвердженого репертуару; тут не йшлося про дисципліну і примусове відвідування, сюди можна було вільно прийти – і вільно піти звідси.

Важко уявити, скільки людей пройшло "школу Ященка" – більше тисячі! І з безмежним терпінням і доброзичливістю Леопольд Іванович сьогодні, як і десять, і тридцять років тому, навчає людей співати, часом від самих азів – у дорослому віці; несе людям нові – незаслужено забуті – пісні. Вчить нас "тягнути", куди треба, тримати свій голос самостійно, слухати сусіда. Бо ще ж дорогою будемо співати – там буде чути кожного…

Співочі гурти "за напрямками" – це ті гомінчани, які їдуть з репетиції. Хтось на Оболонь, хтось на Нивки, хтось – на Теремки. І де двоє чи троє зібралося, там і пісня серед нас… І люди – підходять, запитують, а потім приходять на репетиції й концерти.

Поміж гомінчанами часто можна почути: "Прийшла оце – і втоми ж не було!" "Якби не співав, то досі б пропав!" "Сюди йдеш, як до церкви…" І для багатьох із нас, міських людей, саме Леопольд Іванович уособлює ту могутню пісенну стихію, яка тисячоліттями живила наш народ. І так ніби зовсім легко, за одним порухом його руки пісня оживає, огортає нас і підноситься десь туди, у небо…

Таким "Гомін" був завжди – таким лишається й досі. Він є, на думку фахівців, "явищем", "середовищем", але не "колективом" у звичному розумінні цього слова – і насамперед тому, що метою його є передовсім підтримувати і зберігати у столиці традицію народного гуртового співу, яка сьогодні на очах занепадає. А сценічно-професійні тонкощі… Ну, що ж, – колективів, які співають для людей, у нас є багато. А "Гомін", який прагне співати разом з людьми – один? Чи, може, ні?..

Вперто й послідовно шукає сьогодні Ященко однодумців. Пісня на сцені ще житиме. А в побуті? Вдома? При застіллі? У гурті?.. Вона ж має творитися й жити саме тут – не біля нас, а поміж нами!..

У це вкладає Леопольд Іванович своє життя, на це працював і продовжує працювати, незважаючи на жодні обставини: Україна має зберегти свою пісню, має жити з нею – і продовжить Бог її вік.

І часто-густо на велелюдному майдані – під час мітингу чи опісля нього – сивий чоловік з сопілкою в руці, стоячи перед стіною барвисто вбраного "Гомону", нагадує нам усім – і голос його підсилюють мікрофони: "Співаймо разом!.."

Отож сьогодні – многії літа! Многії літа Подвижникові і Вчителю!

І… люди добрі! СПІВАЙМО РАЗОМ!

Катерина МІЩЕНКО

Закінчення. Початок на 11-й стор.

Наступне число "Нації і держави" вийде 27 червня 2013 року.

Видавець Конгрес Українських Націоналістів
Засновник та шеф-редактор Степан Брацюнь
Редакційна колегія Іван Белебеха, Іван Головацький, Ярослав Радевич-Винницький.

Адреса редакції: 01001, вул. Хрещатик, 21, пом. 111, м.Київ; тел./факс (044) 279-78-08 e-mail: nacija@ukr.net

Адреса видавця: 01004, вул. Антоновича, 36, м. Київ, тел./факс 235-37-61

Реєстраційне свідоцтво: Серія КВ № 7970, видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 08.10.2003 р.
Передплатний індекс: 09715
Банківські реквізити: СПД Брацюнь Степан, р/р №26008013932801 у філії "Центральне регіональне управління ВАТ "Банк "Фінанси і кредит", ТОВ м. Київ, МФО 300937, ЄДРПОУ 2305606776

Газету набрано і зверстано у комп'ютерно-видавничому центрі Конгресу Українських Націоналістів.
Газету видрукувано у ТОВ "Поліграфічна компанія "Інтерекспресдрук"
Замовлення №
Наклад 14 000 прим.
Ціна договірна

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9